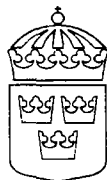

Lagutskottets betänkande

1989/90:LU21

Konsumentpolitiska frågor m.m.

1989/90
LU21

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet dels proposition 1989/90:100 bilaga 15 (civildepartementet) i vad avser anslag till marknadsdomstolen, konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden samt bidrag till miljömärkning av produkter, dels 15 motioner som väckts under den allmänna motionstiden och som tar upp främst olika konsumentpolitiska frågor.

Till utskottet har inkommit en skrivelse från barnmiljörådet.

Utskottet tillstyrker bifall till propositionen i förevarande delar och avstyrker bifall till motionsyrkanden.

Till betänkandet har fogats 15 reservationer och tre särskilda yttranden.

TRETTONDE HUVUDTITELN

Propositionen

I proposition 1989/90:100 bilaga 15 (civildepartementet) föreslår regeringen

dels under punkt F1 (s. 123–125) att riksdagen till *Marknadsdomstolen* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 3 371 000 kr.,

dels under punkt F4 (s. 129–130) att riksdagen till *Konsumentverket* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 70 200 000 kr.,

dels under punkt F5 (s. 130–132) att riksdagen till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 11 960 000 kr.,

dels ock under punkt F6 (s. 132–133) att riksdagen till *Bidrag till miljömärkning av produkter* för budgetåret 1990/91 anvisar ett reservationsanslag på 1 000 000 kr.

Motionerna

1989/90:L702 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari — med hänvisning till vad som anförts i motion 1989/90:Jo505 — yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att namnskyddade produkter skall märkas i enlighet med vad som anförts i motionen.

1989/90:L705 av Ingbritt Irhammar och Elving Andersson (båda c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljömärkning och varudeklaration om miljöskadliga ämnen.

1989/90:L707 av Martin Olsson m.fl. (c) vari yrkas såvitt nu är i fråga

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prisinformation till konsumenterna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om representation för forskningen i miljömärkningsstyrelsen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varudeklaration av miljöfarliga ämnen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om allmänna reklamationsnämndens verksamhet.

1989/90:L708 av Torgny Larsson (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om förbud mot import och försäljning av krigs- och våldsleksaker.

1989/90:L711 av Ingegerd Sahlström och Kristina Svensson (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av lagstiftning mot kränkande könsdiskriminerande reklam.

1989/90:L712 av Gudrun Norberg m.fl. (fp) vari — med hänvisning till vad som anförts i motion 1989/90:N257 — yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om extrapriser.

1989/90:L713 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att komma med förslag till åtgärder som gör det möjligt för dem som så önskar att slippa erhålla reklam samt undersöka vilka ekonomiska styrmedel som krävs för att uppnå en allmän begränsning av reklamen,

2. att riksdagen hos regeringen begär att konsumentverket får i uppdrag att utarbeta förslag till riktlinjer för den kommunala konsumentverksamheten,

3. att riksdagen till stöd för uppbyggnad av kommunal konsumentverksamhet och för stöd till konsumentrörelser för budgetåret 1990/91 anslår 10 000 000 kr.

1989/90:L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) vari yrkas såvitt nu är i fråga

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att forskarföreträdare bör ingå i den nyligen bildade stiftelsen för miljömärkning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets verksamhet för främjande av miljövänlig konsumtion,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets provningsverksamhet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varudeklarationer,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om teledistribuerad varuinformation,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prismärkning,

8. att riksdagen beslutar avskaffa den konsumenttekniska nämnden,

9. att riksdagen för budgetåret 1990/91 till allmänna reklamationsnämnden anvisar 350 000 kr. mer än regeringen föreslagit eller således 12 310 000 kr.,

10. att riksdagen för budgetåret 1990/91 till konsumentverket anvisar 350 000 kr. mindre än regeringen föreslagit eller således 69 850 000 kr.

1989/90:L715 av Marianne Jönsson och Stina Gustavsson (båda c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lagstiftning om miljöfarliga ämnen i rengöringsmedel.

1989/90:L716 av Gösta Lyngå och Kaj Nilsson (båda mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär regler för tidningarnas disposition enligt vad som anförts i motionen.

1989/90:L717 av Charlotte Cederschiöld m.fl. (m) vari yrkas såvitt nu är i fråga

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om prisinformation,

2. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att genomföra en översyn av konsumentverkets instruktion i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av konsumenttekniska nämnden samt en översyn av dess sammansättning i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att överväga rätt för enskild eller grupp att föra talan vid allmän domstol vid fall av vilseledande reklam.

1989/90:L718 av Elisabet Franzén m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en kraftfull satsning på hushålls-ekonomisk forskning i samband med den kommande forskningspropositionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av starkt ökade resurser till konsumentupplysning,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets utvidgade verksamhet med bl.a. ökad forskningsbevakning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att konsumentinformation från konsumentverket, livsmedelsverket och kemikalieinspektionen bör samordnas.

1989/90:L719 av Marianne Andersson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av avtalet om våldsleksaker såväl inom som utom den branschanslutna handeln.

1989/90:L721 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas såvitt nu är i fråga

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om köpfrid och att det skall tillsättas en utredning för att stärka konsumentens ställning gentemot marknadskrafterna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att företag, posten och andra offentliga institutioner inte skall ha rätt att sälja adresser och annan information, som är underlag för direktreklam till medborgare och hushåll,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tillsätta en utredning med syfte att starkt begränsa kommersiell reklam på offentliga platser,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kommersiell reklam i massmedier inte skall främja könsdiskriminering, rasism och resursslöseri,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att produktinformationen och konsumentvägledningen skall reformeras och förbättras,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av produktspecifikationer, som också skall gälla importerade varor,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att posten eller annan distributör har rätt att leverera reklamproduktinformation bara till dem som uttryckligen har beställt den eller på sin brevlåda tydligt markerat att man vill ta emot reklamproduktinformation,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det skall finnas en "ansvarig utgivare" för all reklamproduktinformation, som tar det juridiska ansvaret om produktinformationen sprids på ett felaktigt sätt.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kunderna på köpplatsen skall ha tillgång till all relevant varuinformation,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att öka konsumentverkets möjligheter att sprida sina kunskaper inom konsumentområdet,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att stärka konsumenternas ställning inför EG-anpassningen,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att EG-anpassningen inte får innebära att de svenska konsumenternas ställning försvagas, att produkter blir sämre och att i Sverige förbjudna tillverkningsmetoder används i produkter som importerats till Sverige från EG,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att konsumentverket skall få de medel som det har äskat i sin petita inför det kommande budgetåret.

1989/90:L722 av Elisabet Franzén m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att omedelbara och kraftfulla åtgärder måste vidtas för att en stark och medveten konsumentmakt skall kunna skapas.

Utskottet

Inledning

Utskottet behandlar i betänkandet regeringens förslag till anslag för budgetåret 1990/91 till marknadsdomstolen, allmänna reklamationsnämnden och konsumentverket jämte två motionsyrkanden (L707 yrkande 5 och L714 yrkande 9) med anknytning till allmänna reklamationsnämndens anslag och fyra motionsyrkanden (L721 yrkandena 12 och 15, L714 yrkande 10 samt L718 yrkande 2) med anknytning till konsumentverkets anslag.

Vidare behandlas ett motionsyrkande (L717 yrkande 7) som gäller marknadsdomstolens verksamhetsområde och tio motionsyrkanden som gäller konsumentverkets verksamhetsområde. Av de sistnämnda yrkandena avser åtta inriktningen av konsumentverkets arbete m.m. (L717 yrkande 2, L714 yrkande 2, L721 yrkandena 13 och 14, L718 yrkandena 1, 3 och 4 samt L722) och två den konsumenttekniska nämnden inom verket (L714 yrkande 8 och L717 yrkande 3).

Därutöver behandlas i betänkandet ett antal motioner i olika frågor på konsumentskyddsområdet, nämligen kommunal konsumentverksamhet m.m. (L713 yrkandena 2 och 3 samt L721 yrkande 5 delvis), prisinformation (L707 yrkande 1, L714 yrkande 6, L717 yrkande 1 och L712), provningsverksamhet (L714 yrkande 3), produktinformation genom varudeklaration (L714 yrkande 4), information genom datakommunikation (L714 yrkande 5), varumärkning m.m. (L702, L721 yrkande 5 delvis samt yrkandena 6 och 11), könsdiskriminerande

reklam m.m. (L711 och L721 yrkande 4), våldsleksaker (L708 och L719) och reklambegränsning (L713 yrkande 1, L721 yrkandena 1, 2, 3, 7 och 8 samt L716).

Avslutningsvis behandlas regeringens förslag till bidrag för budgetåret 1990/91 till miljömärkning av produkter jämte två motionsyrkanden om miljömärkningsstyrelsens sammansättning (L707 yrkande 2 och L714 yrkande 1) och tre motionsyrkanden om miljömärkning (L707 yrkande 3, L705 och L715).

Som en allmän bakgrund till förslagen i propositionen och motionerna kan nämnas att riksdagen våren 1986 godkände mål och riktlinjer för konsumentpolitiken (prop. 1985/86:121, LU34, rskr. 292). Riksdagsbeslutet innebär att målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken skall sålunda bli tydligare inriktad på hushållsekonomiska frågor och då särskilt på hushållens baskonsumtion. Tre särskilt viktiga utvecklingslinjer utpekade i riksdagsbeslutet. För det första skall den lokala verksamheten ges hög prioritet. Utbyggnaden, som skall ske genom kommunernas frivilliga åtaganden, bör ha som mål att konsumentpolitisk verksamhet inrättas i alla kommuner. Vidare bör de lokala konsumentmyndigheternas arbetsuppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter ges större omfattning. Bl.a. skall reklamationshanteringen decentraliseras ytterligare. För det andra skall särskilt utsatta grupper stödjas. För det tredje förordas att fler grupper i samhället engageras i konsumentpolitiken. Konsumenternas möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster kan på det sättet förstärkas. Ett ökat engagemang från organisationer eftersträvas. Vidare skall företagen ha ett större ansvar för att förbättra konsumenternas förhållanden.

För att uppnå målet med konsumentpolitiken skall särskilda insatser göras när det gäller att utveckla konsumenternas kunskaper genom utbildning, konsumentinformation och information från företagen m.m. Forskning och andra undersökningar om konsumenternas förhållanden skall få hög prioritet.

Anslagen till marknadsdomstolen, allmänna reklamationsnämnden och konsumentverket m.m.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), konsumentkreditlagen (1977:981), lagen (1978:763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker, lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror, konsumentförsäkringslagen (1980:38), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare och produktsäkerhetslagen (1988:1604).

I budgetpropositionen föreslås att riksdagen till marknadsdomstolen för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 3 371 000 kr.

Förslaget till medelsberäkning föranleder inte några erinringar från utskottets sida, och utskottet tillstyrker därför bifall till regeringens förslag.

I detta sammanhang tar utskottet upp en motion om *rätten att väcka talan i allmän domstol mot vilseledande reklam*.

I motion L717 (yrkande 7) av Charlotte Cederschiöld m.fl. (m) yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att överväga rätt för enskilda eller grupp av enskilda att föra talan vid allmän domstol vid fall av vilseledande reklam. Yrkandet framställs med hänvisning till bl.a. tidigare motioner om att specialdomstolar såsom marknadsdomstolen bör avskaffas.

Som ovan berörts är marknadsdomstolen en för hela landet gemensam specialdomstol för prövning i första och enda instans av ansökningar om ålägganden och förbud med stöd av den marknadsrättsliga lagstiftningen. Enligt marknadsföringslagen gäller att domstolen kan förbjuda näringsidkare att fortsätta med reklamåtgärder som bedöms som otillbörliga mot konsumenter eller andra näringsidkare. Ansökan om ett sådant förbud görs av konsumentombudsmannen. Om denne för visst fall beslutar att inte göra någon ansökan till marknadsdomstolen får ansökan göras av sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare. En näringsidkare som berörs av den otillbörliga marknadsföringen får också ansöka om konsumentombudsmannen avstått.

Utskottet kan inte se att det föreligger några fördelar med en ordning som innebär att också de allmänna domstolarna ges möjlighet att pröva frågor om otillbörlig marknadsföring. Tvärtom kan enligt utskottets mening en sådan ordning medföra påtagliga nackdelar bl.a. därigenom att det uppkommer risker för att rättsutvecklingen på området inte blir enhetlig. Utskottet vill också peka på att frågan om vilken domstol som skall bedöma en viss marknadsföring inte bör vara avhängig av om det är konsumentombudsmannen eller enskilda som väcker talan. Även processekonomiska skäl talar mot att marknadsföringsmål skall kunna handläggas av både de allmänna domstolarna och marknadsdomstolen. Någon utredning som föreslås i motionen är med hänsyn till det anförda inte motiverad. Utskottet avstyrker därför bifall till motion L717 yrkande 7.

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att pröva tvister mellan konsumenter och näringsidkare som rör en vara, tjänst eller annan nytthet som tillhandahållits huvudsakligen för enskilt bruk (konsumenttvister) samt att ge rekommendation om hur tvisten bör lösas. Nämnden skall dessutom yttra sig i konsumenttvister på begäran av domstol. Vidare skall nämnden stödja kommunernas medling i sådana tvister genom bl.a. utbildning och rådgivning till konsumentvägledare på lokal nivå. Nämndens prövning av tvister sker på olika avdelningar, inriktade på olika avtalsområden. Nämnden prövar emellertid inte alla konsumenttvister. Enligt förordningen (1988:1583) med instruktion för allmänna reklamationsnämnden gäller bl.a. att nämnden inte prövar

konsumenttvister i vilka värdet av vad som yrkas understiger ett visst lägre belopp som nämnden har bestämt. Vidare får nämnden själv bestämma att undanta viss vara, tjänst eller nytthet från prövning.

Beträffande allmänna reklamationsnämnden föreslås i budgetpropositionen att riksdagen för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 11 960 000 kr.

I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) yrkas att riksdagen anvisar 350 000 kr. mer än vad regeringen föreslagit för att allmänna reklamationsnämnden i enlighet med vad nämnden begärt i sin anslagsframställning skall kunna inrätta en ny avdelning för finansiella tjänster (yrkande 9). Motionärerna framhåller att tvister om bankers och andra finansinstituts tjänster till konsumenterna är ett växande problem. Allmänna reklamationsnämndens prövning av tvister rörande sådana tjänster har hittills begränsats till konsumentkrediter som lämnats i samband med köp. Däremot har nämnden inte tagit upp kredittvister som inte haft samband med köp eller förlust av bankomatkort. Inte heller har nämnden prövat tvister som gällt behållningen på ett konto eller andra situationer där banken är gäldenär i förhållande till konsumenten. Enligt motionärerna bör beloppet tillföras reklamationsnämnden genom en omfördelning av anslaget till konsumentverket (yrkande 10).

I motion L707 av Martin Olsson m.fl. (c) begärs tillkännagivande att regeringen skall följa utvecklingen när det gäller behovet hos allmänna reklamationsnämnden av en avdelning för finansiella tjänster (yrkande 5). I motionen framhålls att det är värdefullt att nämnden får möjlighet att pröva också de många tvister som kan uppstå när det gäller konsumenters förhållande till främst banker, finansieringsinstitut och försäkringsbolag.

Enligt vad utskottet inhämtat planerar allmänna reklamationsnämnden att fr.o.m. den 1 juli 1990 inrätta en ny avdelning för prövning av konsumenttvister som rör finansiella tjänster. Nämnden räknar med att den nya avdelningen kan komma till inom ramen för det i budgetpropositionen föreslagna anslaget genom att nämnden höjer nuvarande beloppsgränser för prövning av ärenden i nämnden. Antalet ärenden som för närvarande handläggs på vissa av nämndens avdelningar väntas därigenom minska något, och det skapas ett ekonomiskt utrymme så att nämnden kan komma i gång med prövning av bl.a. banktvister.

Utskottet kan för sin del ansluta sig till motionärernas uppfattning att allmänna reklamationsnämnden bör ges möjlighet att pröva tvister om finansiella tjänster. Som framgår av det anförda kan en sådan ordning åstadkommas inom ramen för de resurser som föreslås i propositionen. Motionärernas önskemål får därmed anses helt tillgodosedda, och någon riksdagens åtgärd med anledning av motionsyrkandena är således inte påkallad. Utskottet avstyrker därför bifall till motion L714 yrkande 9 och L707 yrkande 5.

Utskottets ställningstagande innebär att anslaget till allmänna reklamationsnämnden bör beräknas på det sätt som föreslagits i propositionen, och utskottet tillstyrker bifall till regeringens förslag.

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor med uppgift att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. I anslutning till detta fullgörs de uppgifter som ankommer på konsumentombudsmannen enligt marknadsföringslagen, produktsäkerhetslagen och lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Verket fullgör vidare uppgifter enligt konsumentkreditlagen, konsumentförsäkringslagen, lagen (1971:1081) om bestämning av volym och vikt samt förordningen (1985:619) om statligt stöd till glesbygd. Konsumentverket omorganiserades den 1 juli 1986 som en följd av riksdagens ovan redovisade beslut. Fr.o.m. budgetåret 1986/87 erhåller verket medel genom ett förvaltningskostnadsanslag (förslagsanslag).

I fråga om konsumentverket föreslås i budgetpropositionen att riksdagen för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 70 200 000 kr.

I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) yrkas (yrkande 10) att till konsumentverket anvisas 350 000 kr. mindre än vad regeringen föreslagit, ett belopp som, såsom ovan redovisats, i stället bör tillföras allmänna reklamationsnämnden.

I motion L721 av Inger Schörling m.fl. (mp) framhåller motionärerna att konsumentverket måste ges helt andra resurser än verket har i dag för att kunna delge konsumenterna sina kunskaper och därmed hjälpa konsumenterna att bli aktiva och ge dem styrande makt (yrkande 12).

I motion L721 begärs vidare att riksdagen till konsumentverket skall anvisa ett anslag som motsvarar vad verket begärt i sin anslagsframställning (yrkande 15).

I motion L718 av Elisabet Franzén m.fl. (mp) framhålls att det är nödvändigt att konsumentupplysningen ges starkt ökade resurser, som bör kanaliseras till olika organ. Förutom till konsumentverket skall stöd ges till kommuner och konsumentorganisationer i form av riktade bidrag. Motionärerna begär att detta ges regeringen till känna (yrkande 2).

Vad först gäller yrkandet i motion L714 vill utskottet hänvisa till vad utskottet ovan förordat, nämligen att anslaget till allmänna reklamationsnämnden beräknas i enlighet med regeringens förslag och att yrkande 9 i motion L714 om en höjning av anslaget avslås. I enlighet härmed avstyrker utskottet också önskemålet i motionen (yrkande 10) om en finansiering av anslagshöjningen genom omfördelning av anslaget till konsumentverket.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna i motionerna L718 och L721 när det gäller angelägenheten av att informationen till konsumenterna förbättras och byggs ut. Konsumentverkets uppgifter i dessa avseenden måste emellertid fullgöras i enlighet med de mål och riktlinjer som riksdagen lade fast i 1986 års konsumentpolitiska beslut och inom ramen för de resurser som står verket till buds.

När det gäller anslaget till konsumentverket konstaterar utskottet att verkets hemställan om medel för budgetåret 1990/91 tillgodosetts i

budgetpropositionen med undantag för begärda medel för det västeuropeiska integrationsarbetet. För detta arbete hade verket begärt 2 000 000 kr., vilket belopp dock reducerats till 1 000 000 kr.

Enligt utskottets mening får det belopp som beräknats för det västeuropeiska integrationsarbetet anses tillräckligt, och utskottet finner inte anledning till erinran mot medelsberäkningen i övrigt.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts avstyrker utskottet bifall till motionerna L718 yrkande 2 och L721 yrkandena 12 och 15 samt förordar att riksdagen bifaller propositionen i vad avser anslaget till konsumentverket.

Inriktningen av konsumentverkets arbete m.m.

I fem motioner framställs yrkanden som gäller inriktningen av konsumentverkets arbete m.m.

Som ovan berörts omorganiserades konsumentverket år 1986 som en följd av riksdagens beslut om mål och riktlinjer för konsumentpolitiken. Av förordningen (1988:61) med instruktion för konsumentverket framgår att verket särskilt skall

- undersöka och följa hushållens förhållanden samt konsumenternas situation på marknaden,
- stödja hushållen i deras strävan att utnyttja sina resurser effektivt,
- uppmärksamma konsumentgrupper, som ekonomiskt, socialt eller utbildningsmässigt är svaga,
- övervaka marknadens utbud samt näringsidkarnas marknadsföring och säljvillkor,
- utarbeta riktlinjer för näringsidkarnas marknadsföring och utformning av varor, tjänster och andra nyttigheter samt för näringsidkarnas tillämpning av konsumentkreditlagen (1977:981),
- söka påverka näringsidkare att anpassa sin verksamhet efter konsumenternas behov och stimulera näringsidkarna att vidta egna åtgärder i detta syfte,
- utföra eller låta utföra undersökningar av varor, tjänster och andra nyttigheter,
- informera andra organ om sådana konsumentproblem som verket inte kan åtgärda,
- främja information till konsumenterna om förhållanden som är väsentliga för dem,
- främja utbildning i konsumentfrågor,
- stödja organisationer som arbetar med konsumentfrågor,
- stödja forskning inom verkets arbetsområde,
- följa reklamens utveckling,
- följa utvecklingen och beakta konsumenternas intressen beträffande distributions- och varuförsörjningsfrågor,
- svara för centrala uppgifter i anslutning till konsumentverksamheten på lokal nivå.

Verket utför också mot ersättning undersökningar inom sitt verksamhetsområde på uppdrag av myndigheter eller enskilda. Verket skall samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor.

Vidare skall verket samarbeta med kommunerna och med enskilda organisationer, vilkas verksamhet omfattar konsumentfrågor. Konsumentverkets generaldirektör är chef för verket. Denne är även konsumentombudsman.

I motion L717 av Charlotte Cederschiöld m.fl. (m) anförs att konsumentverket har en dubbelroll, nämligen dels myndighetens, dels opinionsbildarens, och att det är svårt för verket att förena dessa båda roller. Konsumentverket bör enligt motionärerna koncentrera sig på säkerhetsfrågor, produktkontroll, tester och EG-standarder. Konsumentombudsmannen bör vidare enligt motionärerna ha en fri och självständig ställning i förhållande till verket. Motionärerna yrkar att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att genomföra en översyn av konsumentverkets instruktion i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 2).

Enligt utskottets mening måste konsumentverkets uppgifter såsom de kommer till uttryck i verkets instruktion återspegla de mål och riktlinjer för konsumentpolitiken som lades fast av riksdagen år 1986. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1985/86:34) underströk utskottet sålunda också att konsumentverket spelar en viktig roll när det gäller att omsätta konsumentpolitikens inriktning i praktiskt handlande.

Mot denna bakgrund kan utskottet inte finna annat än att ett tillmötesgående av motionärernas önskemål om ändrade arbetsuppgifter för konsumentverket skulle innebära att riksdagen nu tog avstånd från de fastlagda målen och riktlinjerna för konsumentpolitiken. Ett sådant steg är utskottet inte berett att förorda, och utskottet avstyrker därför bifall till motion L717 yrkande 2.

I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) framhålls att det krävs ordentlig information för att ge konsumenterna reella möjligheter att välja miljövänliga varor och tjänster. Motionärerna begär tillkännagivande av riksdagen att konsumentverket skall verka för att miljövänlig konsumtion främjas (yrkande 2).

Utskottet vill för sin del understryka att den ökade miljömedvetenheten hos allmänheten ställer krav på insatser från konsumentverkets sida. Enligt vad utskottet inhämtat har konsumentverket också inom ramen för sin instruktion och tillgängliga resurser redan engagerat sig i olika miljöfrågor. På energisparområdet har verket sålunda sedan många år varit aktivt. Verket försöker också påverka utvecklingen när det gäller verksamheten med källsortering av sopor som pågår i många kommuner. Insatser görs även för bevakning av reklam där miljön används som säljargument. Konsumentverket följer vidare utvecklingen av samarbetet mellan miljö- och konsumentintressena på lokal nivå, och sedan mitten av 1980-talet har miljöaspekterna behandlats i verkets arbete gentemot skolan. Det kan också nämnas att verket arbetat för att blyfri bensin skall bli tillgänglig även i glesbygd. Inom verket föreligger dessutom planer på ytterligare engagemang på miljöområdet. Verket avser sålunda bl.a. att upprätta s.k. alternativa

budgetar för hushåll som önskar välja miljövänliga produkter samt ställa samman faktablad med information om hushållskemikaliers inverkan på miljön.

Den lämnade redogörelsen visar enligt utskottets mening att konsumentverket är aktivt när det gäller miljöfrågor på områden där verket har speciell kompetens och där miljöhänsynen har klara konsumentpolitiska konsekvenser. Utskottet, som förutsätter att konsumentverket även i fortsättningen ägnar uppmärksamhet åt miljöfrågorna, anser därför att något tillkännagivande från riksdagens sida i enlighet med motionärernas önskemål inte är erforderligt. Motion L714 yrkande 2 avstyrks således.

Frågor som berör inriktningen av konsumentverkets arbete och konsumenternas ställning med anledning av den västeuropeiska integrationen tas upp i motionerna L721 av Inger Schörling m.fl. (mp) och L722 av Elisabet Franzén m.fl. (mp).

I motion L721 framhåller motionärerna bl.a. att konsumenternas ställning bör stärkas inför anpassningen till EG. Harmoniseringen får i vart fall inte leda till att de svenska konsumenternas ställning försämras eller att importerade varor får en sämre kvalitet än svenska produkter och att i Sverige otillåtna produktionsmetoder används för produkter som importeras till Sverige från EG. I motionen begärs tillkännagivanden om vad som sålunda anförts (yrkandena 13 och 14).

I motion L722 begärs tillkännagivande att omedelbara och kraftfulla åtgärder måste vidtas för att en stark och medveten konsumentmakt skall kunna skapas. Motionärerna anför att det inför EG-anpassningen är nödvändigt att radikalt stärka medborgarnas ställning och makt i deras egenskap av konsumenter.

Med anledning av motionerna vill utskottet hänvisa till vad som anförts i årets budgetproposition under avsnitt Konsumentfrågor (bilaga 15 s. 123). Enligt föredragande statsrådet kräver det västeuropeiska integrationsarbetet insatser för att de svenska konsumenternas intressen skall kunna värnas. Produktsäkerhetsarbetet måste, framhålls det vidare, prioriteras och harmoniseringen får inte ske till priset av att väsentliga säkerhetsbehov uppges. I anslutning härtill vill utskottet erinra om att det sätt på vilket standardiseringsarbetet inom EG bedrivs innebär att EG-kommissionen fastställer väsentliga säkerhetskrav för olika produkter och sedan uppdrar åt de europeiska standardiseringsorganen att utforma standarder. Denna arbetsmetod har givit Sverige nya möjligheter att påverka säkerhetsreglerna. Konsumentverket medverkar aktivt i standardiseringsarbetet, och för kommande budgetår tillförs verket, som har redovisats, särskilda medel för att verket skall få ökade möjligheter att påverka produktsäkerhetsarbetet.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att något särskilt tillkännagivande i enlighet med motionärernas önskemål inte är erforderligt. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna L721 yrkandena 13 och 14 och L722.

I motion L718 av Elisabet Franzén m.fl. (mp) framhålls betydelsen av forskning när det gäller hushållens ekonomi. Motionärerna begär tillkännagivande om att konsumentverket skall utvidga sin verksamhet

med bl.a. forskningsbevakning (yrkande 3). I samma motion framhålls vidare att det vore en fördel när det gäller t.ex. kemiska innehåll i biltvättmedel, om livsmedelsverket, konsumentverket och kemikalieinspektionen samordnade sin informationsverksamhet till konsumenter. Motionärerna begär tillkännagivande om att konsumentinformationen från dessa myndigheter bör samordnas (yrkande 4).

I motionen yrkas vidare att riksdagen hos regeringen begär att det i den kommande forskningspropositionen görs en kraftfull satsning på forskning om hushållens ekonomi (yrkande 1).

Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen för konsumentverkets instruktion ingår det i verkets särskilda uppgifter att stödja forskningen inom verkets arbetsområde. Verket skall också samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor. Utskottet utgår därför från att konsumentverket också bevakar forskningen inom verkets område och, när så anses erforderligt, samordnar sin informationsverksamhet med andra myndigheter.

Utskottet vill också erinra om vad som anförs i proposition 1989/90:90 om forskning vilken nyligen avlämnats. I propositionen framhålls att erfarenheterna av konsumentverkets stöd till sektorsforskningen på konsumentområdet är goda (s. 454). Regeringen anser därför att konsumentverket bör få förstärkta resurser för sådan forskning. Verket skall bl.a. stödja såväl grundläggande forskning som tillämpad forskning och sprida information om forskningen. Regeringen föreslår att 2 000 000 kr. anvisas för sådana insatser under budgetåret 1990/91.

Det anförda visar enligt utskottets mening att bevakning av forskning på konsumentområdet utgör en viktig uppgift för konsumentverket. När det gäller informationsverksamheten utgår utskottet från att verket när så anses erforderligt samordnar verksamheten med andra myndigheter. Några uttalanden från riksdagens sida i enlighet med yrkandena 3 och 4 i motion L718 anser utskottet därför inte vara erforderliga, och utskottet avstyrker därför motionen i dessa delar.

Vad angår yrkande 1 i motionen konstaterar utskottet att något tillkännagivande om inriktningen av forskningspropositionen inte längre skulle fylla någon funktion. Utskottet avstyrker därför bifall till motion L718 yrkande 1.

Enligt konsumentverkets instruktion finns det en särskild nämnd, *konsumenttekniska nämnden*, som är knuten till verket. Nämnden, som kom till våren 1988, har till uppgift att verka för att brukarkrav beaktas vid utveckling och upphandling av produkter. I nämnden ingår företrädare för de myndigheter, forskningsinstitutioner och andra organ som regeringen bestämmer. Ordföranden utses av regeringen. Övriga ledamöter utses av konsumentverket.

Konsumenttekniska nämnden tas upp i två motioner. I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) ifrågasätts om konsumenttekniska nämnden har fått en lämplig sammansättning och om nämndens verksamhet verkligen gagnar konsumentinflytandet. I motionen anförs att det i nämnden ingår ett stort antal företrädare för skilda områden och att

det vid nämndens sammanträden deltar drygt 20 personer. Motionärerna yrkar att riksdagen beslutar att avskaffa den konsumenttekniska nämnden (yrkande 8).

I motion L717 av Charlotte Cederschiöld m.fl. (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av den konsumenttekniska nämnden och en översyn av dess sammansättning (yrkande 3). Om utvärderingen inte skulle visa några positiva resultat bör nämnden läggas ned enligt motionärernas mening.

Utskottet erinrar om att frågan om avskaffande av den konsumenttekniska nämnden aktualiserades i riksdagen våren 1989 med anledning av en motion. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:LU17 avstyrkte utskottet bifall till motionen. Utskottet framhöll därvid att den konsumenttekniska nämnden verkat endast i ungefär ett år och att det saknades underlag för en bedömning av dess verksamhet. Utskottet förutsatte att regeringen uppmärksammat skulle följa nämndens fortsatta arbete och vidta de åtgärder som kunde visa sig erforderliga. Med det anförda avstyrkte utskottet bifall till motionärens yrkande om att nämnden skulle avskaffas.

Av konsumentverkets anslagsframställning för budgetåret 1990/91 framgår att nämnden startat en utåtriktad verksamhet i syfte att påverka utbildning, forskning, produktutveckling och upphandling i en för konsumenter och andra brukare positiv riktning. Nämndens kontakter med tekniska högskolor och andra utbildningsanstalter har lett till att flera av institutionerna uppmärksammat brister i brukarorienteringen eller "konsumenttänkandet" i den egna verksamheten. Nämnden har också haft positiva kontakter med bl.a. utredningar, folkrorelser och näringslivsorganisationer. Under budgetåret 1990/91 planerar nämnden att utveckla dessa kontakter ytterligare.

Utskottet vill vidare hänvisa till att regeringen enligt vad som uttalats i den nyligen avlämnade propositionen 1989/90:90 om forskning funnit att forskning som ger fördjupade kunskaper om brukarkrav är intressant i flera avseenden (s. 454). Det sagda gäller bl.a. den snabba teknikutvecklingen, den nya arbetsmarknaden i våra bostäder, standardiseringens ökande betydelse inom ramen för den västeuropeiska integrationen samt brukarkravens koppling till miljöfrågorna.

Utskottet konstaterar att den konsumenttekniska nämnden nu synes ha kommit i gång med sin verksamhet och att dess arbete synes bli alltmer betydelsefullt i framtiden. Några skäl att avskaffa nämnden föreligger således inte enligt utskottets mening. Utskottet förutsätter emellertid att regeringen också i fortsättningen följer nämndens arbete och vidtar de åtgärder som kan visa sig erforderliga. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion L714 yrkande 8 och L717 yrkande 3.

I motion L713 av Lars Werner m.fl. (vpk) pekas på vikten av att konsumentverkets arbete utvecklas och verkligen når ut till konsumenterna. Kommunernas konsumentservice varierar emellertid, och de har ingen skyldighet att tillhandahålla sådan service. Motionärerna yrkar att riksdagen hos regeringen begär att konsumentverket får i uppdrag att utarbeta förslag till riktlinjer för den kommunala konsumentverksamheten (yrkande 2). I samma motion anförs vidare att staten bör bidra med stöd till den lokala konsumentverksamheten. Motionärerna yrkar att riksdagen till stöd för en uppbyggnad av denna verksamhet och för stöd till konsumentrörelser för budgetåret 1990/91 anslår 10 000 000 kr. (yrkande 3).

I motion L721 av Inger Schörling m.fl. (mp) begärs tillkännagivande att konsumentvägledningen skall reformeras och förbättras bl.a. genom utbyggnad av den kommunala konsumentvägledningen (yrkande 5 delvis). I motionen anförs att strävan skall vara att det i varje kommun skall finnas ett eller flera ställen dit medborgarna kan komma eller som de kan kontakta för att få en fullödlig, saklig och täckande information om vad marknaden har att erbjuda och till vilka villkor.

Frågan om utbyggnaden av den lokala konsumentverksamheten behandlades ingående av riksdagen våren 1986 med anledning av den tidigare nämnda propositionen 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken och motionsyrkanden med liknande syften som de nu aktuella. Som redovisats ovan (s. 8) innebar riksdagens beslut att den lokala konsumentverksamheten skall ges hög prioritet inom konsumentpolitiken. Utbyggnaden, som skall ske genom kommunernas frivilliga åtaganden, bör ha som mål att konsumentpolitisk verksamhet inrättas i alla kommuner. Vidare bör de lokala konsumentmyndigheternas arbetsuppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter ges större omfattning.

I sitt av riksdagen godkända betänkande i ärendet (LU 1985/86:34) framhöll utskottet att den lokala konsumentverksamheten spelar en central roll inom konsumentpolitiken. Detta förhållande hade enligt utskottet sin grund i att det är på lokal nivå man lättast fångar upp konsumentproblemen och når dem som i första hand behöver hjälp samt finner de flesta av de företag vars verksamhet berör konsumenterna. Utskottet underströk vikten av en fortsatt, snabb utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten, men hade förståelse för att man i särskilt de minsta och resurssvaga kommunerna tvekade att använda de knappa resurserna till konsumentverksamhet. Utskottet påpekade dock att en satsning på konsumentpolitisk verksamhet kunde innebära att inte oväsentliga belopp sparades inom andra förvaltningsområden. Någon anledning att då införa ett obligatorium kunde utskottet i likhet med föredragande statsrådet inte finna.

Utskottet framhöll vidare att det fick ankomma på konsumentverket att lämna erforderligt stöd och biträde åt kommunerna när frågan om inrättande av konsumentverksamhet utreds på lokal nivå. Det var också angeläget att verket sökte initiera sådan utredning i kommuner

där verksamhet på området saknades. Utskottet underströk också vikten av att konsumentfrågorna inte endast blev en tjänstemannafråga i kommunerna utan att de fick politisk förankring. Enligt utskottet hade konsumentverket som centralt konsumentorgan en viktig uppgift att fylla när det gällde att ge de förtroendevalda vägledning och stöd.

Spörsmålet aktualiserades åter år 1989 med anledning av motioner om obligatorisk kommunal konsumentverksamhet. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:LU17 hänvisade utskottet till att enligt inhämtade uppgifter endast tolv kommuner då inte hade beslutat om någon form av konsumentverksamhet. Konsumentverket hade i ärendet upplyst att verket i sin fortsatta verksamhet avsåg att stimulera och stödja utvecklingen av den lokala konsumentverksamheten. I arbetet ingick att bistå kommunerna med material, grund- och fortutbildning samt råd. En viktig del i arbetet var stödet till utbildning av de förtroendevalda. Verket stödde också kommunerna i konkreta projekt för att utveckla det lokala konsumentpolitiska arbetet. Bistånd lämnades även till kommuner och organisationer för att den uppsökande verksamheten skall utvecklas. Från konsumentverket hade vidare framhållits att resurserna för den kommunala verksamheten hade ökat och att verket såg positivt på den framtida utvecklingen. Ett annat inslag i bilden var enligt konsumentverket att intresset för konsumentpolitiken ökat inom folkrörelserna, vilket innebar att förutsättningarna att nå ut till breda grupper hade vidgats. Det samarbete som påbörjats mellan den kommunala konsumentverksamheten och företrädare för det lokala näringslivet hade också visat sig verkningsfullt.

I anslutning till de redovisade uppgifterna framhöll utskottet att det är angeläget att utbyggnaden av den kommunala konsumentverksamheten fortsätter, och utskottet utgick från att konsumentverket även i fortsättningen aktivt verkar i detta syfte. Något särskilt uttalande i saken från riksdagens sida kunde emellertid inte anses erforderligt mot bakgrund av vad som redovisats om den kommunala konsumentverksamheten. Utskottet kunde lika litet då som när frågan prövades år 1986 ansluta sig till uppfattningen att det bör vara obligatoriskt för kommunerna att tillhandahålla konsumentvägledning. Det måste överlåtas på varje kommun att inom ramen för tillgängliga resurser fatta beslut om konsumentverksamheten.

Enligt utskottets mening saknas anledning för riksdagen att nu frångå sina tidigare ställningstaganden när det gäller den kommunala konsumentverksamheten. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna L713 yrkandena 2 och 3 samt L721 yrkande 5 delvis.

Prisinformation

I motion L707 av Martin Olsson m.fl. (c) framhålls att klar och lättillgänglig *prisinformation* är nödvändig för att konsumenterna skall ha möjlighet att bedöma varors priser och göra jämförelser mellan varor av olika märken. Motionärerna anser att handelns datorisering inte får leda till att prisinformationen försämras. De nuvarande bristerna måste undanröjas. Enligt motionärerna bör det ankomma på kon-

summentverket att ta upp prismärkningsfrågorna och att försöka uppnå överenskommelser med handeln om bättre prismärkning. Motionärerna begär att det anförda ges regeringen till känna (yrkande 1).

Prisinformation tas också upp i motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp). Motionärerna anser att en varas pris bör finnas direkt på varan eller på hyllkanten. Även vid skyltning bör priset anges. Konsumentverket bör enligt motionärerna även fortsättningsvis i avvaktan på ett beslut i marknadsdomstolen bevaka och samarbeta med handeln för en effektiv prismärkning. I motionen yrkas att det sagda ges regeringen till känna (yrkande 6).

I motion L717 av Charlotte Cederschiöld m.fl. (m) anføres att en varas pris skall vara lätt synligt för kunden. Däremot finns det inte någon anledning för myndigheterna att närmare föreskriva var och hur prismärkningen skall ske. Motionärerna yrkar att detta ges regeringen till känna (yrkande 1).

Frågor om prisinformation av olika slag har tidigare behandlats av riksdagen. Senast prövades sådana frågor våren 1989 (bet. 1988/89:LU17) med anledning av motioner med yrkanden om viss prismärkning. Motionsyrkandena avslogs med motiveringen att det pågick arbete inom regeringskansliet med direktiv till en utredning som bl.a. skulle få till uppgift att föreslå åtgärder när det gäller prisinformation till konsumenter.

Regeringen har numera tillkallat den berörda utredningen som antagit namnet Förstärkt konkurrenspolitik (C 1989:3, dir. 1989:12). I direktiven till utredningen pekar chefen för civildepartementet på brister i vissa företags prisinformation. Bristerna gäller främst s.k. jämförpriser och extrapriser men också den prisinformation som är en följd av handelns alltmer ökande datorisering och användning av s.k. EAN-koder. Kommittén skall först kartlägga vilka brister som förekommer då det gäller såväl dagligvaror som andra varor och tjänster. Med utgångspunkt från kartläggningen skall kommittén lämna förslag till åtgärder för att avhjälpa de konstaterade bristerna. Om kommittén finner att någon annan lösning inte står till buds bör kommittén enligt direktiven överväga en lagreglering av de grundläggande krav som bör ställas på en sådan prisinformation samt hur uppföljning och tillsyn bör ske. De eventuella nya lagreglerna kan tas in antingen i marknadsföringslagen eller i en ny särskild lag. Enligt direktiven bör slutsatser och förslag om prisinformation till konsumenter presenteras senast den 1 juli 1990.

Med hänsyn till att frågor om prisinformation till konsumenter är föremål för utredning anser utskottet att riksdagen inte bör göra några uttalanden i enlighet med motionärernas önskemål. Motionerna L707 yrkande 1, L714 yrkande 6 och L717 yrkande 1 avstyrks följaktligen av utskottet.

Systemet med *extrapriser* tas upp i motion L712 av Gudrun Norberg m.fl. (fp) vari motionärerna begär riksdagens tillkännagivande att systemet bör få finnas kvar. Motiveringen till yrkandet återfinns i

motion 1989/90:N257 vari motionärerna anför att de olika butikskedjornas extrapriser utgör en effektiv prispress och på många olika sätt är gynnsamma för konsumenterna.

Som framgår av vad som anförts ovan är även systemet med extrapriser för närvarande föremål för utredning. Resultatet av utredningsarbetet bör inte föregripas genom några uttalanden från riksdagens sida. Utskottet avstyrker således motion L712.

Varuprovningens verksamhet

I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) tas upp frågor om konsumentverkets varuprovningens verksamhet. Motionärerna anser att både konsumentverkets på eget initiativ utförda jämförande varuprovningar och verkets uppdragsfinansierade provningsverksamhet bör utvidgas. Konsumenterna efterfrågar faktabaserad konsumentinformation, och jämförande varuprovningar leder ofta till bättre produkter. Därtill kommer enligt motionärerna att kunskaperna är användbara i det pågående nordiska samarbetet som behövs i syfte att gemensamt utnyttja resurserna för provning av viktiga konsumtionsvaror. Motionärerna yrkar tillkännagivande om vad som i motionen anförts om konsumentverkets provningsverksamhet (yrkande 3).

Frågan om konsumentverkets varuprovningens verksamhet har behandlats av riksdagen såväl år 1987 som år 1989 och därvid avslagits på hemställan av utskottet. År 1987 prövades spörsmålet med anledning av ett motionsyrkande som främst syftade till att verkets jämförande varuprovningens verksamhet borde utvidgas. Utskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1986/87:22 att varuprovningens verksamheten ger ett betydelsefullt underlag för den allmänna konsumentinformationen, och enligt vad utskottet då hade inhämtat pågick inom konsumentverket arbete med att utveckla och utöka varuprovningens verksamheten. Utskottet påpekade att resultatet av en provning av varor inom en varugrupp blir av större värde för konsumenterna om undersökningen omfattar merparten av de märkesvaror som finns. Det var därför enligt utskottet viktigt att man inriktade sig på att få med så många märkesvaror som möjligt i testerna. Utskottet framhöll dock att förutsättningen för den uppdragsfinansierade provningsverksamheten är att företagen frivilligt vänder sig till konsumentverket för att få sina produkter testade. Mot denna bakgrund var det angeläget att verket också hade resurser för egna kompletterande undersökningar. Utskottet såg därför positivt på vad som anförts i proposition 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken, nämligen att man, när det gäller varuprovningens verksamheten, borde pröva en ordning som innebar att man tog marknadsmässiga hänsyn vid taxesättningen och att verket tilläts få ett ekonomiskt överskott av provningarna. Samtidigt påpekades att möjligheterna var begränsade att få några mer betydande överskott på grund av konkurrensskäl. Utskottet ställde sig bakom vad motionärerna anförde om betydelsen av ett utvidgat internationellt sam-

arbete på området. Genom det anförda fick motionärernas synpunkter enligt utskottets mening anses tillgodosedda, och motionsyrkandet borde därför inte föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd.

Då frågan åter behandlades år 1989 hänvisade utskottet bl.a. till att varuprovningens verksamhet haft en gynnsam utveckling under 1980-talet.

Av verkets anslagsframställning för budgetåret 1990/91 framgår att den provningsverksamhet som bedrivs inom verket i huvudsak bekostas genom betalda uppdrag, medan verkets egna resurser till stor del satsas på utveckling av provningsmetoder. De betalda uppdragen förra året omfattade alla slag av hushållsapparater. Testresultaten har givit underlag för den kontinuerliga förköpsinformationen via verkets handböcker och artiklar i Råd och Rön. I många fall har produkterna modifierats under provningens gång efter diskussioner med konstruktörerna. Genom en allt större internationalisering av handeln kommer uppdragsgivarna numera inte bara från Sverige utan också från en rad andra europeiska länder och testresultaten från verket används både i Sverige och utomlands. Tester har utförts på uppdrag även av inhemska och utländska konsumenttidskrifter. Verkets provningar utanför uppdragsverksamheten har, framgår det vidare, koncentrerats dels till produkter som kan bidra till energibesparing, dels till punktvisa genomgångar av olika varor som underlag för artiklar i Råd och Rön. Huvuddelen av dessa provningar läggs ut på utomstående laboratorier, specialiserade på de aktuella områdena. Åtskilliga tester har sålunda genomförts inom ramen för det samarbete på provningsområdet som sker i European Testing Group (ETG). I anslagsframställningen för budgetåret 1990/91 framhåller konsumentverket att möjligheterna att utvidga provningsverksamheten begränsas av tillgång till personal och andra resurser. En väg att uppnå större effekt genom ökat nordiskt samarbete har utretts. Enligt konsumentverket har en genomgång av den befintliga laboratoriekapaciteten i de olika länderna gjorts och väntas kunna leda till att varje land specialiserar sig inom några områden. Ett försöksprojekt för att prova nordiskt utbyte av tester kommer att genomföras 1989/90 mellan Sverige och Danmark.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet inte att någon riksdagens vidare åtgärd med anledning av motionen är påkallad. Utskottet avstyrker därför bifall till motion L714 yrkande 3.

Produktinformation

Varudeklaration

I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) förespråkar motionärerna en återgång till det under 1970-talet avskaffade VDN-systemet som dock bör anpassas efter dagens krav och utformas med möbelbranschens nuvarande system benämnt Möbelfakta som förebild. Motionärerna pekar på att VDN-systemet bibehållits i Danmark och Norge. Varudeklarationsnämnden i dessa länder samarbetar med branschorganisationerna och ger ut varuinformation, som är god vägledning för konsumenten

terna. Konsumentverket bör komma överens med branschorganisationerna att utveckla ett varudeklarationsprogram. Motionärerna begär ett tillkännagivande om vad som sålunda anförts om behovet av varudeklarationer (yrkande 4).

Utskottet erinrar om att motionsyrkanden med liknande syfte som det nu aktuella tidigare har prövats och avslagits av riksdagen på hemställan av utskottet. Då frågan behandlades våren 1988 (se bet. LU 1987/88:31) delade utskottet motionärernas uppfattning om önskvärdheten av att produktinformationen förbättras men ansåg det inte meningsfullt att söka få fram ett omfattande varudeklarationssystem av VDN-karaktär. Enligt utskottets mening borde man i stället ta fram standardiserad varuinformation för vissa varugrupper, såsom exempelvis de av motionärerna åberopade "Möbelfakta". Utskottet förutsatte att produktinformation i ökad utsträckning skulle tas fram genom näringslivets försorg och ansåg att framtagandet av standardiserad varuinformation var ett område väl lämpat för näringslivets egenåtgärder. Arbetet med framtagande av varufakta borde ske i frivillig samverkan med konsumentverket. Utskottet utgick från att verket skulle ta erforderliga initiativ för att få till stånd branschöverenskommelser på sådana områden där det bedömdes nödvändigt. Utskottet ansåg att det anförda i huvudsak fick anses ha tillgodosett motionärernas önskemål och att något särskilt tillkännagivande därför inte var påkallat.

Frågan prövades ånyo våren 1989 med anledning av en motion. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:LU17 hänvisade utskottet till att vad som anförts vid riksdagsbehandlingen år 1988 fortfarande ägde giltighet samt avstyrkte bifall till motionen.

Enligt utskottets mening saknas anledning för riksdagen att ompröva sina tidigare ställningstaganden i fråga om ett varudeklarationssystem av VDN-karaktär. Utskottet avstyrker därför bifall till motion L714 yrkande 4.

Datakommunikation inom konsumentinformationen

I motion L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) framhålls att väsentlig jämförande information om varor och tjänster kan erbjudas konsumenterna genom datakommunikation bl.a. via videotex och text-TV. Varu- och tjänsteförteckningar samt produktinformation kan därvid ställas samman branschvis i öppna databaser. Enligt motionärerna har konsumentverket bedrivit en försöksverksamhet med sådan information som slagit mycket väl ut. Konsumentverket bör därför få i uppdrag att genomföra utvidgade prov med videotexdistribuerad varuinformation direkt till konsumenterna. Motionärerna begär att det anförda ges regeringens till känna (yrkande 5).

Utskottet erinrar om att den försöksverksamhet med databaserade marknadsöversikter som motionärerna hänvisar till startades av konsumentverket år 1987. Projektet innebar att konsumentvägledarna i tio kommuner testade den s.k. Varubörsen, som projektet kallades. Syftet med Varubörsen var att konsumentvägledarna enkelt och snabbt skulle kunna förse undrande konsumenter med en beskrivning av det samla-

de utbudet av vissa kapitalvaror. Försöksverksamheten är nu avslutad. Enligt vad utskottet inhämtat är man vid konsumentverket inte odelat positiv till verksamheten. För det första har konsumentvägledarna haft invändningar mot tekniken vilka bottnat i att det har tagit alltför lång tid att få fram den efterfrågade informationen på dataskärmen. För det andra har företagen visat ett alltför ringa intresse för projektet. Den grundläggande tanken var att företagen själva kontinuerligt skulle förse systemet med information så att marknadsöversikterna hela tiden var aktuella. Så har emellertid inte skett. Avsikten är att en utvärdering av försöksverksamheten skall göras inom ramen för det nordiska samarbetet på konsumentområdet.

I likhet med motionärerna anser utskottet att utnyttjande av datatekniken för konsumentinformation kan medföra stora fördelar, och utskottet utgår från att konsumentverket följer teknikens utveckling och tar till vara de möjligheter som finns på området. Mot bakgrund av vad som ovan anförts anser utskottet emellertid att det för närvarande inte kan anses meningsfullt med en fortsatt och utökad försöksverksamhet på området. Utskottet avstyrker därför bifall till motion L714 yrkande 5.

Varumärkning m.m.

I motion L702 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande att produkter som är varumärkesskyddade skall förses med särskild märkning. Motiveringen till motionen återfinns i motion 1989/90:Jo505, vari motionärerna anför att det är svårt för konsumenterna att veta vilka produktnamn som är varumärkesskyddade. Alla varumärkesskyddade produktnamn bör därför, enligt motionärerna, märkas ut med något speciellt kännetecken så att konsumenterna vet att de köper en produkt som de kan ställa speciella krav på.

Enligt utskottets mening kan det inte anses helt klart hur motionärernas yrkande bör tolkas. Som motionen utformats ligger det dock närmast till hands att uppfatta yrkandet som en begäran om att varumärken skall åsättas produkter. Utskottet vill därför erinra om att varumärken är särskilda kännetecken som används av en näringsidkare för att skilja hans varor från andras. Varumärken kan bestå av figurer, ord, bokstäver eller siffror eller av en säregen utstyrelse av en vara eller dess förpackning. Enligt varumärkeslagen (1960:644) gäller att en näringsidkare kan förvärva ensamrätt till varumärke genom registrering. Näringsidkare har även utan registrering ensamrätt till varumärke, när märket blivit inarbetat. Frågan om ett varumärke är inarbetat avgörs ytterst av domstol. Rätten till ett varumärke innebär att annan än innehavaren inte får använda ett förväxlingsbart kännetecken för sina varor.

Som framgår av det anförda tar varumärkesreglerna sikte enbart på rätten att använda varumärket. Några bestämmelser om när märket skall brukas finns inte, och inte heller uppställs krav på att varan skall vara av en viss kvalitet. Ett skyddat varumärke kan således användas vid marknadsföring av såväl kvalitetsvaror som "skräpvaror". Enligt

utskottets mening skulle därför det i motionen förordade systemet knappast innebära några fördelar från konsumentsynpunkt. Därtill kommer att systemet endast skulle kunna användas för inregistrerade varumärken. Tilläggs kan också att de nuvarande reglerna innebär ett skydd mot att varumärket utnyttjas av någon annan än den näringsidkare som har rätt till det och därmed också förhindrar att konsumenterna vilsledds om varans ursprung. På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motion L702.

I motion L721 av Inger Schörling m.fl. (mp) anføres att konsumenten skall ha rätt till produktinformation om han så önskar. Sådan information skall vara saklig och återhållsam samt motverka resursslöseri och miljöförstöring samt innehålla bl.a. produktspecifikationer med beskrivningar av varans egenskaper, funktion och tillverkningsmetod m.m. I kravet på saklighet bör enligt motionärerna ingå att tillverkaren öppet redovisar de miljöstörningar och hälsoverklningar som varan direkt eller indirekt ger upphov till vid tillverkning, transport, användning och avfallshantering. Syftet är att konsumenterna skall kunna göra så miljövänliga val som möjligt. I motionen yrkas ett tillkännagivande om vad som anförts om produktinformation (yrkande 5 delvis). Vidare yrkas tillkännagivanden om att produktinformations-skyldigheten också skall gälla importerade varor (yrkande 6) och att kunderna på köpplatsen skall ha tillgång till all relevant varuinformation (yrkande 11).

Som utskottet i andra sammanhang framhållit är det angeläget att produktinformationen förbättras i olika avseenden. En ordning med obligatorisk produktinformation av den art och omfattning som förespråkas av motionärerna torde emellertid realistiskt sett knappast kunna genomföras. Krav på underlag för informationen i form av forskning och andra insatser torde nämligen enligt utskottets mening inte kunna tillgodoses inom överskådlig tid. I vart fall skulle en sådan informationsskyldighet föranleda stora praktiska svårigheter och betydande kostnader vilka i form av ökade varupriser skulle få bäras av konsumenterna. Vidare skulle myndigheterna behöva tillföras väsentliga resursförstärkningar för att de skulle kunna övervaka efterlevnaden av informationsplikten. Sammantaget anser utskottet att ett tillmötesgående av motionärernas önskemål skulle innebära nackdelar som inte står i rimlig proportion till den nytta som skulle uppkomma för konsumenterna. De resurser som står till buds för en förbättrad produktinformation måste därför koncentreras till de områden där behovet är störst, och insatserna bör ske inom ramen för näringslivets egenåtgärder och i frivillig samverkan med konsumentverket. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion L721 yrkandena 5 delvis, 6 och 11.

I motion L711 av Ingegerd Sahlström och Kristina Svensson (båda s) yrkas tillkännagivande att könsdiskriminerande reklam skall förbjudas genom lagstiftning. I motionen framhålls att förhoppningen om att reklambranschen själv skall bidra till självsanering inte lett till något påtagligt resultat och att lagstiftning också skulle kunna få den positiva effekten att den schabloniserande reklamen som i dag avspeglar odemokratiska värderingar och handlingssätt saneras.

I motion L721 av Inger Schörling m.fl. (mp) yrkas ett tillkännagivande om att kommersiell reklam i massmedier inte skall främja könsdiskriminering, rasism och resursslöseri (yrkande 4).

Motioner om förbud mot könsdiskriminerande reklam har tidigare prövats flera gånger av riksdagen med anledning av motioner. Senast behandlades spørsmålet år 1989 då utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:LU17 hänvisade till att konsumentverket år 1986 hade fått i uppdrag av regeringen att dokumentera den könsdiskriminerande reklamens omfattning och att följa dess utveckling. Konsumentverket hade år 1989 redovisat sitt uppdrag till regeringen i form av en rapport (1988/89:5). I rapporten konstaterades att näringslivet bildat ett branschetiskt råd för prövning av fall av könsdiskriminerande reklam. Enligt rapporten var det emellertid osäkert i vilken utsträckning näringslivets egenåtgärder kommer att lyckas. Det framhölls i rapporten att principiella skäl talade för att samhället i lag fördömer diskriminering på grund av kön i reklamen. En lagstiftning mot den kränkande reklamen var enligt rapporten också ägnad att ge eftertryck åt branschens egenåtgärder på liknande sätt som t.ex. marknadsföringslagens regler stödjer och kompletterar näringslivets självsanerande åtgärder på andra områden. Att samhället genom lagstiftning markerade sitt fördömande av den kränkande reklamen borde enligt rapporten kunna leda till en viss sanerande effekt också när det gäller den schabloniserande reklamen. Konsumentverket föreslog därför att lagregler införs mot reklam som kränker ettdera könet, och verket ansåg att det fanns skäl att koppla sådana regler till marknadsföringslagen. I övrigt innehöll rapporten bl.a. förslag om ett till konsumentverket knutet särskilt forum för debatt och granskning av den könsdiskriminerande reklamen. Med hänsyn till att lagstiftningsfrågan således skulle komma att prövas av regeringen avstyrkte utskottet de då aktuella motionerna.

Enligt vad utskottet nu erfarit är frågan om lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam för närvarande föremål för överväganden inom civildepartementet, och en departementspromemoria i ämnet beräknas bli färdig under våren. Med hänsyn härtill anser utskottet att något uttalande i saken från riksdagens sida inte heller nu är påkallat.

Vad särskilt gäller yrkandet i motion L721 vill utskottet erinra om att rasism i reklam kan föranleda straff enligt bestämmelserna i 7 kap. 4 § 11 tryckfrihetsförordningen och 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp. I sammanhanget kan också påpekas att regeringen i proposition 1989/90:86 om åtgärder mot etnisk diskriminering redo-

gjort för sina planer på att utreda om gällande lagstiftning kan förändras i syfte att förstärka samhällets skydd mot etnisk diskriminering. I den mån några särskilda regler mot rasism i reklam skulle erfordras utgår utskottet från att detta tas upp i det aviserade lagstiftningsarbetet. Något initiativ i saken från riksdagens sida är därför inte erforderligt. Inte heller är någon åtgärd påkallad med anledning av motionsyrkandet i övrigt.

Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motionerna L711 och L721 yrkande 4.

Förbud mot våldsleksaker

I två motioner (L708 och L719) framförs önskemål om åtgärder beträffande marknadsföringen av våldsförhärlikande leksaker och spel.

Som en bakgrund till motionsyrkandena kan nämnas att en överenskommelse träffades år 1979 mellan konsumentverket och dåvarande lek miljörådet å ena sidan och vissa företrädare för leksaksbranschen å andra sidan beträffande försäljning och marknadsföring av leksaker. Överenskommelsen omfattar leksaker, spel och vissa modellbyggsatser med militär anknytning, vilka hänför sig till krig fr.o.m. år 1914, och innebär att sådana produkter inte får saluföras. Överenskommelsen är fortfarande gällande och har under senare år antagits av ytterligare branschorganisationer.

Hösten 1989 träffade konsumentverket och barnmiljörådet samt Sveriges leksakshandlars riksförbund och Leverantörsföreningen för lek- och hobbyartiklar ytterligare en överenskommelse om marknadsföring till barn och ungdom av leksaker, spel och liknande. Överenskommelsen utgår från Internationella handelskammarens grundregler för reklam till barn och ungdom. Parterna har i överenskommelsen enats om att dessa grundregler skall anses innebära bl.a. att leksaker, spel och liknande inte på ett verklighetstroget sätt får efterlikna, exemplifiera eller uppmuntra till brott mot liv eller hälsa och inte får efterlikna, vara ägnade att uppmuntra till eller förhärlika våldsamma eller brutala handlingar. Produkterna får inte heller vara ägnade att skapa uppfattningen att våld är den enda lösningen på ett problem och skapa förakt för andra individer. Överenskommelsen innehåller också särskilda villkor för vissa marknadsföringsåtgärder. Dessa regler går bl.a. ut på att tryckt reklam inte får innehålla skildringar i ord eller bild av realistiska eller påträngande våldsinslag i form av t.ex. stridsscener, att exponering i exempelvis skyltfönster inte får innehålla stridsscener eller andra våldsinslag samt att film-, video- och stillbildsreklam inte får innehålla närgångna, utdragna eller förråande inslag av våld. I överenskommelsen har branschorganisationerna också åtagit sig att genom utbildning och information verka för att deras medlemmar följer överenskommelsen och inte ger finansiellt stöd till reklam i TV där inslaget strider mot överenskommelsen samt att i samarbete med konsumentverket, barnmiljörådet och konsumentvägledare och på egen hand fortlöpande undersöka effekten av överenskommelsen och komma med de förslag till förbättringar och ändringar som utveckling-

en på området kan komma att medföra. Parterna har också kommit överens om att nya överläggningar bör tas upp före år 1992. Överenskommelsen gäller fr.o.m. den 1 januari 1990. Marknadsföringsmaterial som producerats före nämnda dag får dock användas till utgången av år 1990.

Överenskommelsen har i slutet av år 1989 undertecknats också av näringsidkare som står utanför de berörda branschorganisationerna, bl.a. några varuhuskedjor och av Svenska postorderföreningen.

Förutom överenskommelsen har Sveriges leksakshandlares riksförbund och Leverantörsföreningen för lek- och hobbyartiklar efter samråd med barnmiljörådet och konsumentverket antagit en rekommendation för inköp och försäljning av vissa leksaker, spel och liknande. Branschorganisationerna rekommenderar därvid sina medlemsföretag bl.a. att avstå från att i sina sortiment ta in leksaker och spel, som på ett verklighetstroget sätt efterliknar vapen samt data- och videospel, rollspel och liknande spel som innehåller våldsamma eller brutala handlingar och som strider mot vedertagna regler för biografilm eller videofilm eller där spelets förpackning på ett framträdande sätt illustreras med våldsamma, brutala eller förråande handlingar.

I motion L708 av Torgny Larsson (s) anförs att de förväntningar som riksdagen haft om att handeln med våldsleksaker samt våldsförhålligande data- och TV-spel skall upphöra inte har infriats. Motionären yrkar att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om förbud mot import och försäljning av krigs- och våldsleksaker.

I motion L719 av Marianne Andersson m.fl. (c) anförs att överenskommelsen från slutet av förra året mellan leksaksbranschen, barnmiljörådet och konsumentverket om marknadsföring till barn och ungdom av leksaker, spel och liknande är en framgång som förhoppningsvis kommer att leda till en kraftig sanering av marknaden. Motionärerna anser emellertid att det finns luckor i överenskommelsen som kan utnyttjas för att kringgå syftet med den. Sålunda nämns inte gevär, kulsprutepistoler och handgranater. Vidare omfattar överenskommelsen inte science fiction-betonade vapen och leksaker. Överenskommelsen gäller inte heller för näringsidkare som står utanför branschorganisationerna. Motionärerna anser det därför viktigt att regeringen vidtar åtgärder för att noggrant följa upp effekten av överenskommelsen och begär tillkännagivande därom.

Utskottet erinrar om att motioner rörande försäljning och marknadsföring av våldsbetonade leksaker och dataspel tidigare har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Senast prövades sådana frågor våren 1989 med anledning av sju motioner i ämnet. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:LU17 framhöll utskottet att det är betydelsefullt att barn och ungdom inte tillhandahålls leksaker, spel m.m. som på olika sätt förhålligliga krig och annat våld. Utskottet ansåg också att det är angeläget att marknadsföringsåtgärder som riktar sig mot barn och ungdom inte utformas så att de för tankarna till våld. Oavsett vilken inverkan leksakerna och spelen rent faktiskt kan ha på barns och ungdoms inställning till våld, fortsatte utskottet, ger utbudet av sådana produkter i den allmänna handeln liksom en olämplig mark-

nadsföring lätt ett intryck av att samhället godtar våld. Liksom tidigare slog utskottet fast att det är angeläget att marknadsföringen och försäljningen av leksaker och spel med klara våldsinslag i största möjliga utsträckning förhindras. När det gällde att motverka marknadsföring och saluhållande av inte godtagbara produkter ansåg emellertid utskottet att lagstiftning inte är den lösning som i första hand bör tillgripas när de nödvändiga åtgärderna kan komma till stånd genom överenskommelser mellan berörda parter. Utskottet utgick från att det förhandlingsarbete som då hade påbörjats mellan företrädare för leksaksbranschen, barnmiljörådet och konsumentverket när det gäller vålds- och krigsleksaker samt mellan databranschen och barnmiljörådet när det gäller våldsförhållande dataspel inom en snar framtid leder till en rimlig uppgörelse. Skulle det visa sig att en godtagbar överenskommelse inte kunde nås före årsskiftet 1989-1990 återstod enligt utskottet endast lagstiftningsalternativet för att marknadsföringen och försäljningen av ifrågavarande leksaker och spel skall kunna förhindras. Vad särskilt gällde dataspelen påpekade utskottet att handeln med sådana spel är betydligt mer splittrad än vad fallet är i fråga om leksaker och att enligt uppgifter spelen med de mest markanta våldsinslagen ofta salufördes av näringsidkare som inte var anslutna till någon branschorganisation. Utskottet underströk att det självfallet inte kan godtas att vissa företag oavsett vilka restriktioner handeln i övrigt åläggs skulle känna sig fria att fortsätta saluförandet av våldsspel. I den mån det visade sig att den oorganiserade handeln inte kände sitt ansvar och frivilligt begränsade utbudet av olika spel till vad som kunde anses acceptabelt från samhällets synpunkt borde man inte tveka att tillgripa lagstiftning. Med hänsyn till vikten av att åtgärder vidtogs mot utbudet och marknadsföringen av leksaker och spel med våldsinslag utgick utskottet också från att regeringen noga följer utvecklingen och tar de initiativ som kunde bli nödvändiga. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida med anledning av de då aktuella motionerna ansågs inte påkallad.

Enligt utskottets mening är det tillfredsställande att, såsom ovan redovisats, en överenskommelse numera nåtts i fråga om marknadsföringen av leksaker och spel med våldsinslag och att leksaksbranschen även utfärdat en rekommendation om inköp och försäljning av sådana varor. Överenskommelsen och rekommendationen ligger väl i linje med de uttalanden som utskottet gjorde år 1989. Av betydelse är också de förslag som regeringen framlägger i proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder m.m. I propositionen föreslår regeringen att ett särskilt råd mot skadliga våldsskildringar i rörliga bilder skall inrättas för att följa och ta kontakt med videomarknaden, ta initiativ och fördela medel till utbildning och information samt stödja frivilliga krafter i kampen mot skadliga våldsskildringar. Enligt departementschefen blir det en viktig uppgift för rådet att följa utvecklingen när det gäller data- och TV-spel med inslag av våldsskildringar (prop. s. 39).

I sammanhanget kan också nämnas att vapenutredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1989:44) Översyn av vapenlagstiftningen föreslagit ett förbud mot att importera, saluhålla och överlåta vapenattrapper,

dvs. föremål som har en sådan likhet med brukbara skjutvapen att de lätt kan förväxlas med sådana. Förslaget är för närvarande föremål för överväganden inom justitiedepartementet.

Med hänsyn till de åtgärder som sålunda vidtagits i syfte att saluförandet och marknadsföringen av produkter med våldsanknytning skall begränsas anser utskottet att några initiativ i saken från riksdagens sida inte är påkallade, och utskottet avstyrker därför bifall till motionerna L708 och L719.

Reklam begränsningar

Önskemål om åtgärder av olika slag i syfte att *begränsa direktreklam m.m.* förs fram i motionerna L713 av Lars Werner m.fl. (vpk) och L721 av Inger Schörling m.fl. (mp). Motionärerna i motion L713 yrkar att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att föreslå åtgärder som gör det möjligt för dem som så önskar att slippa erhålla reklam samt undersöka vilka ekonomiska styrmedel som krävs för att uppnå en allmän begränsning av reklamen (yrkande 1). Motionärerna framhåller att mängden reklam till hushållen ständigt ökar och att det i dag finns små möjligheter att välja vilken reklam eller information man som konsument vill ta del av.

I motion L721 begärs tillkännagivande att företag samt posten och andra offentliga institutioner inte skall få sälja adresser och annan information som är underlag för direktreklam till medborgare och hushåll (yrkande 2) samt att posten eller annan distributör skall få leverera reklam bara till den som uppenbarligen har beställt den eller markerat på brevlådan att han vill ta emot reklam (yrkande 7). I motion L721 begärs vidare tillkännagivande om att det skall finnas en ansvarig utgivare för all reklamproduktinformation som tar det juridiska ansvaret om produktinformation sprids på ett felaktigt sätt (yrkande 8).

I motion L721 tas också upp frågor som syftar till en mer *allmän begränsning av reklam*. I motionen förordas införande av köpfrid som bl.a. innebär åtgärder för att minska den materiella förbrukningen i vårt samhälle, respekt för människors behov av att slippa köpbudskap och erbjudanden samt laglig rätt att få begärd produktinformation när den önskas. Vidare framförs i motionen önskemål om att reklam på offentliga platser skall begränsas. Motionärerna begär tillkännagivande av vad som anförts om köpfrid och att det skall tillsättas en utredning för att stärka konsumentens ställning gentemot marknadskrafterna (yrkande 1). Vidare begärs tillkännagivande om vad som anförts om att tillsätta en utredning med syfte att starkt begränsa kommersiell reklam på offentliga platser (yrkande 3).

Motion L716 av Gösta Lyngå och Kaj Nilsson (båda mp) tar upp frågor om *reklam i tidningar*. I motionen föreslås att tidningar skall ha särskilda sidor för reklam, som ordnas efter olika ämnesområden. Dessa sidor kan samlas i särskilda bilagor som prenumeranterna efter

eget önskemål kan få eller slippa få. Motionärerna yrkar att riksdagen hos regeringen begär förslag till regler för tidningars disposition i enlighet med vad som anförts i motionen.

Med anledning av vad som anförts i motionerna vill utskottet — i likhet med vad utskottet uttalade år 1989 vid behandlingen av motioner om begränsning av direktreklamen (se bet. 1988/89:LU17) — erinra om att den tryckta reklam som sprids på olika sätt ofta torde falla inom det tryckfrihetsrättsliga regelsystemet. Tryckfriheten innebär bl.a. rättighet för enskilda att, utan några av myndighet eller annat allmänt organ i förväg lagda hinder, utge skrifter. Med annat allmänt organ menas statliga och kommunala institutioner med offentlig ställning, t.ex. de statliga affärsdrivande verken. Bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen hindrar myndigheter och andra allmänna organ från att utöva censur men också från att på annat sätt hindra tryckning, utgivning eller spridning av en skrift på grund av dess innehåll. Förbudet riktar sig enbart mot myndighet eller annat allmänt organ. Enskilda företag eller organisationer är således oförhindrade att vägra medverka till en skrifts tryckning, utgivning eller spridning, även om vägran motiveras av skriftens innehåll. Däremot är det inte tillåtet för exempelvis postverket, som är ett allmänt organ, att vägra distribuera tryckta skrifter på grund av att dessa exempelvis innehåller reklam.

Enligt utskottets mening torde det inte vara förenligt med tryckfrihetsförordningen att genomföra vittomfattande begränsningar av reklamdistributionen. Utskottet vill också peka på att reklamen i sig ofta kan innefatta ett värdefullt informationsflöde. Vid en bedömning av frågan måste vidare beaktas att det ofta kan vara svårt för den som delar ut direktreklam att skilja mellan reklam och andra typer av skriftlig information. En reklam begränsning skulle därför kunna leda till att också angelägen och viktig information i t.ex. samhällsfrågor undanhölls hushållen.

Det sagda innebär inte att utskottet helt tar avstånd från tanken på en begränsning av reklamen i samhället. Särskilt direktreklamen kan av enskilda upplevas som ett intrång i den personliga integriteten och det finns sålunda anledning att överväga i vad mån reklamdistributionen kan inskränkas utan att därigenom grundläggande yttrandefrihetsrättsliga principer träds för när. Enligt vad utskottet inhämtat har konsumentverket, postverket och branschorganisationen för direktmarknadsföretagen, Swedish Direct Marketing Association (SWEDMA) nyligen träffat en särskild överenskommelse om utdelning av oadresserad reklam. Överenskommelsen, som gäller fr.o.m. den 1 april 1990, innebär att branschorganisationens medlemsföretag kommer att respektera alla slags skyltar vid brevlådorna som anger att reklam inte önskas. De oadresserade försändelserna som postverket distribuerar skall enligt överenskommelsen delas upp i "gruppreklam" och "gruppförsändelser". Med gruppreklam avses sedvanliga reklamförsändelser medan gruppörsändelser omfattar information från främst myndigheter, kommuner, politiska partier och ideella föreningar. För gruppreklam kommer postverket efter samråd med kunden att tillämpa samma ordning som branschorganisationens medlemmar.

Utskottet har vidare erfarit att SWEDMA innevarande år inrättat en etisk nämnd för direktmarknadsföring (DM). Nämnden skall liksom likartade nämnder inom andra områden fungera som en hedersdomstol i ärenden som gäller god etik på direktmarknadsföringens område. Till nämnden har knutits en referensgrupp med representanter från bl.a. konsumentverket, datainspektionen och postverket.

Vad härefter angår den adresserade reklamen vill utskottet erinra om den möjlighet som finns enligt 27 § datalagen (1973:289) och som innebär att den som inte önskar sådana försändelser kan vända sig till det statliga person- och adressregistret (SPAR) eller till länsstyrelsen. Bestämmelsen i fråga infördes i datalagen år 1980 (prop. 1980/81:62, bet. KU 11). I samband med lagstiftningsärendet behandlades en motion med i huvudsak samma syfte som yrkandena 2 och 7 i motion L721. I sitt av riksdagen godkända betänkande i ärendet avstyrkte konstitutionsutskottet bifall till motionen och framhöll därvid att tillkomsten av SPAR inneburit stora förenklingar för den som inte önskar direktreklam. Genom anmälan till *ett* register kan vederbörande förhindra att bli utsatt för en mycket stor del av denna reklam. Utskottet pekade också på att datainspektionen med stöd av 6 § datalagen kan meddela föreskrifter till skydd för den personliga integriteten. Enligt utskottet kan sådana föreskrifter avse t.ex. vilka uppgifter som får användas som sökbegrepp i registret, s.k. söknycklar, och vilka bearbetningar som får göras i skilda sammanhang av uppgifter i SPAR.

Beträffande frågan om direktreklam endast skall få riktas till personer som förklarat att de vill ha sådan reklam framhöll konstitutionsutskottet att ett genomförande av förslaget uppenbarligen skulle medföra stora kostnader och betydande administrativa problem för den registeransvariga myndigheten. Enligt utskottets mening stod inte dessa olägenheter i rimlig proportion till den vinst som kan göras från integritetssynpunkt.

Hösten 1981 behandlade konstitutionsutskottet åter ett liknande motionsyrkande (se bet. KU 1981/82:33) och vidhöll då sin tidigare intagna ståndpunkt. Utskottet tillade att om inte SPAR kan användas för direktreklam går ett väsentligt ändamål med detta register förlorat. SPAR tillkom nämligen bl.a. för att motverka uppbyggnaden av privata befolkningsregister med huvudsakligt syfte att tillgodose direktreklamens behov. På hemställan av konstitutionsutskottet avslogs motionen.

I sammanhanget vill lagutskottet också hänvisa till att direktreklamens berörts av det utredningsarbete som utförts av data- och offentlighetskommittén (DOK) och som redovisats i fem betänkananden om integritetsskyddet i informationssamhället. Kommitténs andra delbetänkande (SOU 1986:46) innehåller sålunda förslag till bl.a. en särskild lag om myndigheters försäljning av uppgifter ur personregister. Enligt förslaget skall det i fortsättningen krävas tillstånd i lag för att få sälja uppgifter om enskilda personer ur myndigheters personregister. Syftet med förslaget är att minska riskerna för otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet. I det fjärde delbetänkandet (SOU 1987:31) föreslår kommittén åtgärder för att åstadkomma en reglering och begräns-

ning av användningen av personnummer i databaserade personregister. I DOK:s slutbetänkande (SOU 1988:64) föreslås en ny regel beträffande s.k. massuttag införd i 2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen. Bakgrunden till förslaget är att många människor anser det vara integritetskränkande att uppgifter om dem lämnas ut för att användas t.ex. i direktreklamsmanhang. DOK:s förslag är efter remissbehandling föremål för överväganden inom regeringskansliet. Enligt vad utskottet inhämtat kommer de förslag som tas upp i kommitténs andra delbetänkande att behandlas i en proposition om offentlighetsprincipens tillämpning på upptagningar för automatisk databehandling, som beräknas bli avlämnad till riksdagen under april 1990.

Enligt utskottets mening får önskemålen i motionerna L713 och L721 anses i väsentlig mån tillgodosedda genom de åtgärder som enligt vad ovan redovisats nyligen vidtagits och de förslag som framlagts av DOK. Någon riksdagens vidare åtgärd med anledning av motionerna är därför inte påkallad. Inte heller bör yrkandet i motion L716 föranleda något initiativ från riksdagens sida. Enligt utskottets mening skulle nämligen den av motionärerna förordade ordningen innebära en väsentlig inskränkning i den grundlagsskyddade yttrande- och informationsfrihet som råder för pressen här i landet. Härtill kommer att ett genomförande av förslaget skulle leda till stora ekonomiska nackdelar för tidningsföretagen.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna L713 yrkande 1, L721 yrkandena 1, 2, 3, 7 och 8 samt L716.

Miljömärkning av produkter

På förslag av regeringen anvisade riksdagen hösten 1989 under ett nytt anslag särskilda medel för miljömärkning av produkter (prop. 1989/90:25, bet. LU13, rskr. 81). Med anslaget finansieras ett system för frivillig och enhetlig positiv miljömärkning, vilket tillkommit i nordisk samverkan och bygger på enhetliga nordiska kriterier. Miljömärkningen i Sverige organiseras inom ramen för standardiseringskommissionens i Sverige (SIS) certifieringssystem samt handhas av en särskild miljömärkningsstyrelse och en referensgrupp. Ett avtal mellan staten och SIS om miljömärkningen träffades i oktober 1989. Avsikten är att verksamheten med miljömärkning i huvudsak skall finansieras genom avgifter och ersättningar från de företag som vill miljömärka sina produkter. Under uppbyggnadsskedet förutsätts att medel tillhandahålls över statsbudgeten. Medlen skall återbetalas när systemet ekonomiskt kan bära detta.

I budgetpropositionen föreslås att riksdagen för budgetåret 1990/91 anvisar ett reservationsanslag på 1 000 000 kr.

Förslaget föranleder inte några erinringar från utskottets sida, och utskottet tillstyrker därför bifall till propositionen i denna del.

Som ovan redovisats handhas miljömärkningen av en särskild styrelse och en referensgrupp organiserade inom SIS. Enligt avtalet mellan staten och SIS består styrelsen av en ordförande och tio andra ledamöter. Andra styrelseledamöter än ordföranden utses av SIS styrelse efter

förslag av konsumentverket, naturvårdsverket, kemikalieinspektionen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Kooperativa förbundet, Svenska naturskyddsföreningen, Miljöförbundet, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk handel och Sveriges köpmannaförbund. I fråga om referensgruppen gäller att den skall bestå av lägst 20 och högst 30 ledamöter, som utses av SIS styrelse efter förslag av miljömärkningsstyrelsen. Ledamöterna skall representera dels myndigheter och organisationer inom konsument- och miljövårdsområdena, dels industri och handel samt dels allmänna samhällsintressen och forskning.

I motionerna L707 av Martin Olsson m.fl. (c) och L714 av Ulla Orring m.fl. (fp) framförs kritik mot *miljömärkningsstyrelsens sammansättning*. I den förstnämnda motionen framhålls att det utredningsförslag som låg till grund för systemet med miljömärkning bl.a. innebar att forskningen skulle vara representerad i styrelsen men att regeringen frångick förslaget då avtalet slöts med SIS. I motion L714 anförs att syftet med miljömärkningen också måste vara att främja miljöforskning och utveckla de kunskaper som finns, varför det är synnerligen angeläget att miljömärkningsstyrelsen tillförs forskningskompetens. I båda motionerna begärs tillkännagivanden om forskningsrepresentation i miljömärkningsstyrelsen (yrkande 2 resp. yrkande 1).

Utskottet erinrar om att motioner med samma syfte som de nu aktuella prövades av riksdagen hösten 1989 i samband med miljömärkningssystemets tillkomst. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1989/90:LU13 konstaterade utskottet att forskningsintressena enligt det i oktober 1989 ingångna avtalet mellan staten och SIS skall tillgodoses genom att de blir representerade i referensgruppen. Med hänsyn till att referensgruppen enligt avtalet skall vara ett rådgivande organ till miljömärkningsstyrelsen och skall behandla frågor om bl.a. principer och huvudsaklig inriktning för miljömärkningen ansåg utskottet att denna lösning då fick anses tillfyllest. Enligt utskottets mening fick den framtida utvecklingen av miljömärkningsstyrelsens verksamhet utvisa om det finns behov av att förändra eller utöka dess sammansättning.

Med hänsyn till att det förflutit endast några månader sedan systemet med miljömärkning av produkter infördes kan enligt utskottets mening någon närmare utvärdering av miljömärkningsstyrelsens verksamhet ännu inte göras. Utskottet finner därför inte anledning för riksdagen att nu frångå sitt tidigare ställningstagande när det gäller styrelsens sammansättning, och utskottet avstyrker således bifall till motionerna L707 yrkande 2 och L714 yrkande 1.

Frågor som gäller *märkning och deklaration av miljöfarliga ämnen* som ingår i vissa produkter tas upp i tre motioner. I motion L707 av Martin Olsson m.fl. (c) framhålls att det är särskilt angeläget att allmänheten får tillgång till information i form av varudeklarationer om miljöskadliga ämnen i bl.a. hushålls- och rengöringsartiklar samt om allergiframkallande ämnen i hygienartiklar och kosmetika. Den

frivilliga miljömärkningen ersätter inte enligt motionärerna detta behov. I motionen begärs tillkännagivande om vad sålunda anförts (yrkande 3).

Också i motion L705 av Ingbritt Irhammar och Elving Andersson (båda c) framhålls det angelägna i att allmänheten får tillgång till information om miljöskadliga ämnen i hushålls- och rengöringsartiklar, kosmetika och liknande produkter. Enligt motionärerna bör ett kompletterande system för miljövarudeklarationer utarbetas. I motionen begärs ett tillkännagivande av vad som anförts om miljömärkning och varudeklaration av miljöskadliga ämnen.

I motion L715 av Marianne Jönsson och Stina Gustavsson (båda c) påpekas att det för närvarande inte finns några krav på innehållsdeklaration av varor vars innehåll är skadliga för miljön medan däremot innehåll som är direkt skadliga för hälsan deklarerar. Vidare anförts att intresset är stort inte minst bland ungdomar och kvinnor för att sätta sig in i vad olika varor innehåller. Enligt motionärerna finns starka skäl att innehållsdeklarerat rengöringsmedel för hushållsbruk vad avser miljöfarlighet. I motionen begärs ett tillkännagivande om lagstiftning om miljöfarliga ämnen i enlighet med vad som i motionen anförts.

Kontrollen över kemiska produkter i allmänhet från hälso- och miljöskyddssynpunkter utövas av kemikalieinspektionen. När det gäller kosmetiska och hygieniska produkter är dock socialstyrelsen tillsynsmyndighet. I 8 § lagen (1985:426) om kemiska produkter föreskrivs att den som tillverkar, importerar eller överlåter kemiska produkter genom märkning eller på annat sätt skall lämna uppgifter av betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt (produktinformation). Enligt 11 § förordningen (1985:835) om kemiska produkter skall kemikalieinspektionen meddela de föreskrifter om produktinformation som behövs för bestämmelsens tillämpning. I fråga om kosmetiska och hygieniska produkter skall sådana föreskrifter dock meddelas av socialstyrelsen.

Utskottet delar motionärernas uppfattningar om önskvärdheten av att informationen till konsumenterna rörande miljöfarliga och allergiframkallande produkter förbättras. När det gäller produkter med negativ inverkan på miljön utgör den ordning för miljömärkning som nyligen införts ett betydelsefullt steg på vägen mot en förbättrad konsumentinformation, och erfarenheterna av det bör avvaktas innan man överväger ett mera omfattande varudeklarationssystem. Utskottet vill även hänvisa till att kemikalieinspektionen enligt inhämtade uppgifter för närvarande utvecklar ett nytt system för märkning av miljöfarliga kemiska produkter. Under våren 1990 kommer särskilda program att tas fram för inspektionens arbete med bl.a. allergiframkallande och miljöfarliga kemikalier. I dessa program kommer konsumentaspekter att ägnas särskild uppmärksamhet. För närvarande prioriteras två produktgrupper — textiltvättmedel och bilvårdsprodukter — och dessa produktgrupper kartläggs och kunskapen om tillgängliga alternativ byggs upp. Målsättningen för inspektionen är att med lämpliga medel såsom reglering, information m.m. få till stånd en övergång till från hälso- och miljösynpunkt lämpligare produkter och en utveckling

till bättre produkter. Inspektionen vidareutvecklar också sin allmänna informationsverksamhet med konsumentinriktad information till olika intressenter som detaljhandeln, miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna, konsumentvägledare, miljöorganisationer och till konsumenterna själva.

I anslutning till det anförda vill utskottet påpeka att enligt årets budgetproposition (bil. 16, s. 105) föreslås en förstärkning av kemikalieinspektionen med resurser motsvarande fyra tjänster samt 500 000 kr. för konsultinsatser för bl.a. arbetet med miljöfarliga kemikalier.

Vad härefter angår frågan om allergiframkallande produkter vill utskottet erinra om att förordningen om kemiska produkter ändrades genom beslut av regeringen i december 1988 så att det numera ankommer på socialstyrelsen att utfärda föreskrifter om produktinformation beträffande hygieniska och kosmetiska varor. Genom ändringen har skapats förutsättningar för en utvidgad kontroll av sådana varor. Det sagda ger utskottet anledning att understryka vad utskottet uttalade år 1988 (se bet. LU 1987/88:31) vid behandlingen av en motion rörande märkning av hygienartiklar och kosmetika, nämligen att det är angeläget att allmänheten snarast möjligt får tillgång till information om kosmetiska och hygieniska varor i allergihänseende. Utskottet utgår från att frågan nu får en tillfredsställande lösning.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att några åtgärder från riksdagens sida med anledning av motionerna inte är erforderliga, och utskottet avstyrker därför bifall till motionerna L705, L707 yrkande 3 och L715.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag till marknadsdomstolen* att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100 bilaga 15, punkt F 1, till *Marknadsdomstolen* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 3 371 000 kr.,
2. beträffande *talán i allmän domstol mot vilseledande reklam* att riksdagen avslår motion 1989/90:L717 yrkande 7,
3. beträffande *anslag till allmänna reklamationsnämnden* att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100 bilaga 15, punkt F 5, och med avslag på motion 1989/90:L707 yrkande 5 och motion 1989/90:L714 yrkande 9, till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 11 960 000 kr.,
4. beträffande *anslag till konsumentverket* att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100 bilaga 15, punkt F 4, och med avslag på motion 1989/90:L714 yrkande 10, 1989/90:L718 yrkande 2 samt motion 1989/90:L721 yrkandena 12 och 15 till *Konsumentverket* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 70 200 000 kr.,

res. I (mp)

5. beträffande *översyn av konsumentverkets instruktion*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L717 yrkande 2,
res. 2 (m)
6. beträffande *miljövänlig konsumtion*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L714 yrkande 2,
7. beträffande *åtgärder på konsumentområdet inför anpassningen till EG m.m.*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L721 yrkandena 13 och 14 samt motion 1989/90:L722,
res. 3 (mp)
8. beträffande *konsumentverkets forskningsbevakning och informationsverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L718 yrkandena 3 och 4,
res. 4 (mp)
9. beträffande *hushållsekonomisk forskning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L718 yrkande 1,
10. beträffande *konsumenttekniska nämnden*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L714 yrkande 8 och motion 1989/90:L717 yrkande 3,
res. 5 (m, fp, c)
11. beträffande *kommunal konsumentverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L713 yrkandena 2 och 3 samt motion 1989/90:L721 yrkande 5 delvis,
res. 6 (vpk)
12. beträffande *prisinformation*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L707 yrkande 1, motion 1989/90:L714 yrkande 6 och motion 1989/90:L717 yrkande 1,
res. 7 (m, fp, c)
13. beträffande *extrapriser*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L712,
res. 8 (m, fp)
14. beträffande *konsumentverkets provningsverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L714 yrkande 3,
res. 9 (m, fp, c)
15. beträffande *varudeklarationssystem*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L714 yrkande 4,
res. 10 (m, fp, c, mp)
16. beträffande *datastyrd konsumentinformation*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L714 yrkande 5,
res. 11 (m, fp, c)
17. beträffande *varumärken*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L702,
18. beträffande *produktinformation*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L721 yrkandena 5 delvis, 6 och 11,
19. beträffande *könsdiskriminerande reklam*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L711 och motion 1989/90:L721 yrkande 4,
res. 12 (mp)
20. beträffande *förbud mot våldsleksaker*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:L708 och 1989/90:L719,

21. beträffande *reklambegränsningar*

att riksdagen avslår motion 1989/90:L713 yrkande 1, motion 1989/90:L721 yrkandena 1, 2, 3, 7 och 8 samt motion 1989/90:L716,

res. 13 (mp)

22. beträffande *bidrag till miljömärkning av produkter*

att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100 bilaga 15, punkt F 6, till *Bidrag till miljömärkning av produkter* för budgetåret 1990/91 anvisar ett reservationsanslag på 1 000 000 kr.,

23. beträffande *miljömärkningsstyrelsens sammansättning*

att riksdagen avslår motion 1989/90:L707 yrkande 2 och motion 1989/90:L714 yrkande 1,

res. 14 (m, fp, c, mp)

24. beträffande *varudeklarationer om miljöskafliga ämnen*

att riksdagen avslår motion 1989/90:L705, motion 1989/90:L707 yrkande 3 och motion 1989/90:L715.

res. 15 (c, mp)

Stockholm den 15 mars 1990

På lagutskottets vägnar

Rolf Dahlberg

Närvarande: Rolf Dahlberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inger Hestvik (s), Bengt Kronblad (s), Gunnar Thollander (s), Lena Boström (s), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c), Elisabeth Persson (vpk), Elisabet Franzén (mp), Gunilla Andersson (s) och Charlotte Cederschiöld (m).

Reservationer

1. Anslag till konsumentverket (mom. 4)

Elisabet Franzén (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och på s. 10 slutar med "till konsumentverket" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning i motion L721 när det gäller angelägenheten av att konsumentverket i ökad utsträckning ger konsumenterna vägledning och information som är ägnad att väsentligt öka deras styrka och inflytande på marknaden. Utskottet delar också

den åsikt som framförs i motion L718 att det råder en obalans mellan de resurser i form av pengar och kunskaper som tillförs konsumenterna och företagen i samhället. Som motionärerna pekar på är det av största vikt att denna obalans jämnas ut. Detta kräver dock att de mål och riktlinjer som riksdagen lade fast i 1986 års konsumentpolitiska beslut i viss utsträckning omarbetas och att konsumentverket tillförs betydligt större resurser. Dessa skall också kunna fördelas till andra organ såsom fria konsumentorganisationer och kommuner som har en fungerande konsumentverksamhet. Som motionärerna antyder kan detta inte göras omedelbart utan måste planeras och genomföras stegvis.

När det gäller anslaget till konsumentverket konstaterar utskottet att verkets hemställan om medel för budgetåret 1990/91 tillgodosetts i budgetpropositionen med undantag för begärda medel för det västeuropeiska integrationsarbetet. För detta arbete hade verket begärt 2 000 000 kr., vilket belopp dock reducerats till 1 000 000 kr.

Enligt utskottets mening är det dock angeläget att konsumentverket får det belopp som verket begärt. Det är enligt utskottets mening av synnerlig vikt att verket ingående kan följa harmoniseringsarbetet till EG och på så sätt bevaka att de svenska konsumenternas rätt och säkerhet inte urholkas eller hotas genom att nya regler och bestämmelser införs, som är mindre fördelaktiga för konsumenten än de nuvarande. Det av regeringen föreslagna beloppet kan inte anses tillräckligt för detta arbete utan konsumentverket bör tilldelas de medel som verket begärt.

Vad utskottet anfört om angelägenheten av konsumentverkets information och vägledning till konsumenter och om framtida resursförstärkningar till konsumentverket bör med bifall till motionerna L718 yrkande 2 och L721 yrkande 12 ges regeringen till känna. I enlighet med vad utskottet har förordat bör anslaget till verket för budgetåret 1990/91 bestämmas till 71 200 000 kr.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *anslag till konsumentverket*

att riksdagen dels med bifall till motion 1989/90:L718 yrkande 2 och motion 1989/90:L721 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört, dels med anledning av proposition 1989/90:100 bilaga 15, punkt F 4, samt med bifall till motion 1989/90:L721 yrkande 15 och med avslag på motion 1989/90:L714 yrkande 10 till *Konsumentverket* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 71 200 000 kr.

2. Översyn av konsumentverkets instruktion (mom. 5)

Rolf Dahlberg, Ewy Möller och Charlotte Cederschiöld (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i motion L717 att konsumentverkets uppgifter för närvarande är alltför omfattande och dessutom leder till en splittring av verksamheten. Verkets uppgifter bör därför renodlas i syfte att effektivisera verksamheten inom de områden där verkets arbete visat sig ha en särskild betydelse för

konsumenterna. Vidare bör konsumentombudsmannen ha en självständigare ställning gentemot verket och myndighetsuppgifterna särskiljas från verkets andra uppgifter. Utskottet anser därför i likhet med motionärerna att en översyn av verkets instruktion är påkallad. I den mån så erfordras bör en sådan översyn också omfatta 1986 års konsumentpolitiska beslut liksom frågeställningen hur konsumentverkets verksamhet eljest kan effektiviseras.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen med bifall till motion L717 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *översyn av konsumentverkets instruktion*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L717 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Åtgärder på konsumentområdet inför anpassningen till EG m.m. (mom. 7)

Elisabet Franzén (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Med anledning" och slutar med "och L722" bort ha följande lydelse:

Med anledning av motionerna vill utskottet peka på vad som anförs i årets budgetproposition under avsnittet Konsumentfrågor (bilaga 15 s. 123). Enligt föredragande statsrådet kräver det västeuropeiska integrationsarbetet insatser för att de svenska konsumenternas intressen skall kunna värnas. Produktsäkerhetsarbetet måste, sägs det vidare, prioriteras och harmoniseringen får inte ske till priset av att väsentliga säkerhetsbehov uppges. I samma avsnitt talas också om de europeiska standardiseringsorganen som utformar standarder för produkter utgående från de säkerhetskrav som EG-kommissionen fastställt. Statsrådet anför som sin mening att detta har givit Sverige och andra EFTA-länder nya möjligheter att påverka säkerhetsreglerna.

Från regeringen har man ofta tidigare talat om dessa standardiseringsarbeten och om Sveriges stora möjligheter att utöva inflytande. Det enda konkreta exemplet, som ständigt återkommit, är säkerhetskraven på barnleksaker, där EG enligt regeringen har anammat de höga svenska kraven. Konsumentverket har nyligen visat att de CE-märkta leksakerna trots detta är betydligt mindre säkra än de svenska. Det finns enligt utskottets mening fog för varningen i motion L721 om att harmoniseringen till EG kan leda till att produkter av sämre kvalitet kommer att saluföras till svenska konsument.

Än mer allvarligt är enligt utskottet det som framhålls i motion L722. Inom EG och dess intressesfär införs nya regler, som gör att all väsentlig makt över samhällsutvecklingen lyfts bort från de folkvalda nationella parlamenten och placeras i icke folkvalda, överstatliga organ som fungerar i intim samverkan med marknadens ledande företag. Den enskilde erbjuds i detta samhälle stora valmöjligheter bland ett brett utbud av varor och tjänster på marknaden, samtidigt som värdet av hans röst i parlamentariska val devalveras och hans möjlighet att påverka de övergripande samhällsbesluten minskar.

Utskottet anser att detta är skäl nog att föra Sverige bort från EG:s direkta inflytande, men om harmoniseringen ändå kommer att fortsätta blir det nödvändigt att radikalt öka de samhällsinsatser som är ägnade att stärka medborgarnas ställning och makt i deras egenskap av konsumenter.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motionerna L721 yrkandena 13 och 14 samt L722 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande åtgärder på konsumentområdet inför anpassningen till EG m.m.

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L721 yrkandena 13 och 14 samt motion 1989/90:L722 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Konsumentverkets forskningsbevakning och informationsverksamhet (mom. 8)

Elisabet Franzén (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Som framgår" och slutar med "dessa delar" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna i motion L718 anser utskottet att den hushållsekonomiska forskningen är synnerligen viktig och att det finns ett behov av att resultatet av denna forskning kommer konsumentverket och därmed konsumenterna till handa. Som tidigare nämnts ingår det i konsumentverkets uppgifter att stödja forskningen inom verkets arbetsområde. Utskottet anser emellertid att resurserna som hittills funnits för detta ändamål är otillräckliga. Då det dessutom är av stor vikt att den svenska konsumentinriktade forskningen får ökat stöd, bör konsumentverket ges möjlighet att utöka verksamheten. När det gäller denna verksamhet finner utskottet att en lämplig ordning kan vara att konsumentverket får ett särskilt anslag för forskningskontakter m.m. På så sätt skulle verkets bibliotek i större utsträckning än som nu sker kunna anskaffa litteratur och verket få möjlighet att kontinuerligt följa forskningen och bedöma dess resultat. Dessutom skulle verket kunna hålla kontakt med forskare på det hushållsekonomiska området.

När det gäller informationsverksamhet på konsumentområdet finner utskottet, såsom framhålls i motion L718, att betydande förbättringar kan göras genom att konsumentverket, livsmedelsverket och kemikalieinspektionen samordnar sin informationsverksamhet på ett systematiskt sätt. Som motionärerna pekar på kan det i dag vara både obekvämt och förvirrande för konsumenterna att inte få all väsentlig information från ett och samma håll. Om informationen samordnas i enlighet med motionärernas önskemål kan konsumenterna lättare ges en förståelig och rättvisande informationsbild.

Vad utskottet sålunda anfört om konsumentverkets forskningsbevakning och informationsverksamhet bör riksdagen med bifall till motion L718 yrkandena 3 och 4 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *konsumentverkets forskningsbevakning och informationsverksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L718 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Konsumenttekniska nämnden (mom. 10)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Av konsumentverkets" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det betydelsefullt att brukarintressena beaktas vid utveckling och upphandling av produkter. Det kan därför finnas behov av ett särskilt rådgivande organ på området. I likhet med motionärerna vill utskottet emellertid starkt ifrågasätta huruvida den konsumenttekniska nämnden har fått en lämplig sammansättning. Som redovisats ovan ingår i nämnden ett stort antal företrädare för olika myndigheter och organisationer. Det stora antalet ledamöter i kombination med att de företräder vitt skilda intressen medför nämligen att nämnden i praktiken knappast kan antas kunna fullgöra sina uppgifter. Utskottet anser därför att den konsumenttekniska nämnden bör upplösas.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motion L714 yrkande 8 och med anledning av motion L717 yrkande 3 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *konsumenttekniska nämnden*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L714 yrkande 8 och med anledning av motion 1989/90:L717 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om avskaffande av den konsumenttekniska nämnden.

6. Kommunal konsumentverksamhet (mom. 11)

Elisabeth Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "5 delvis" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar de uppfattningar som förs fram i motionerna L713 och L721 om behovet av att konsumentverkets arbete utvecklas genom en utbyggnad av den kommunala konsumentvägledningen särskilt med hänsyn till att det här i landet saknas en folklig konsumentrörelse. Många kommuner har insett vikten av en väl utbyggd kommunal konsumentverksamhet. Som motionärerna i motion L713 framhåller varierar emellertid den lokala konsumentverksamheten mycket mellan

olika kommuner. Utskottet konstaterar också att några kommuner fortfarande helt saknar konsumentverksamhet. Som en hjälp till kommunerna i deras konsumentverksamhet anser utskottet att konsumentverket bör utarbeta minimiriktlinjer för den lokala konsumentverksamheten. För att riktlinjerna skall kunna följas upp är det enligt utskottets mening erforderligt att staten ekonomiskt stöder verksamheten och att statsbidrag utgår. Utskottet anser att det belopp som föreslås i motion L713 är rimligt med beaktande av de resultat en väl utvecklad kommunal konsumentvägledning kan ge i form av t.ex. minskad skuldsättning hos hushållen och välavvägda inköp av kapitalvaror. Som motionärerna varit inne på bör beloppet enligt utskottets mening också få användas för att stödja lokala konsumentrörelser.

Vad utskottet sålunda anfört om den kommunala konsumentverksamheten bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. För budgetåret 1990/91 bör under trettonde huvudtiteln som ett nytt anslag under punkt F 7 anvisas 10 000 000 kr. till bidrag till kommunal konsumentverksamhet m.m.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *kommunal konsumentverksamhet*

att riksdagen *dels* med bifall till motion 1989/90:L713 yrkande 2 samt med anledning av motion 1989/90:L721 yrkande 5 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört, *dels* med bifall till motion 1989/90:L713 yrkande 3 under trettonde huvudtiteln, punkt F 7, till *Bidrag till kommunal konsumentverksamhet m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 10 000 000 kr.

7. Prisinformation (mom. 12)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening utgör prismärkningen på varorna en synnerligen viktig del i företagens information till konsumenterna. Såsom framhålls i motionerna L707 och L714 skall priset vara lätt synligt och bör finnas angivet på själva varan eller på hyllkanten.

Den ökade datoriseringen inom detaljhandeln får inte leda till att prismärkningen försämrats ytterligare. De brister som i dag förekommer måste enligt utskottets mening omedelbart undanröjas genom påverkan, självsanering och frivilliga överenskommelser. Utskottet delar således den uppfattning som förs fram i motion L717 att detaljerade föreskrifter om prismärkning i första hand bör undvikas. Enligt utskottets mening är omedelbara åtgärder påkallade, och i avvaktan på den pågående konkurrensutredningens förslag bör konsumentverket få i uppdrag att ta upp prismärkningsfrågorna med handelns representanter för att söka åstadkomma bättre prismärkning för konsumenterna.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med anledning av motionerna L707 yrkande 1, L714 yrkande 6 och L717 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *prisinformation*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:L707 yrkande 1, motion 1989/90:L714 yrkande 6 och motion 1989/90:L717 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Extrapriser (mom. 13)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Som framgår" och slutar med "motion L712" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion L712 att det nuvarande extraprisystemet bör finnas kvar. Prissättningen är ett viktigt konkurrensmedel inom handeln, och enligt utskottets mening bör systemet med extrapriser och "röda lappar" ses som ett konkurrensmedel. Det av tidigare utredningar förordade enprissystemet kan enligt utskottets bedömning däremot tillgodose varken näringsidkarnas eller konsumenternas intressen. Ett sådant system leder inte till några lägre priser.

Vad utskottet anfört bör riksdagen med bifall till motion L712 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *extrapriser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L712 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Konsumentverkets provningsverksamhet (mom. 14)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen är det ett allt starkare önskemål från konsumenternas sida att före inköp kunna jämföra olika varors egenskaper och kvaliteter. Detta önskemål bör enligt utskottets mening i möjligaste mån tillgodoses. På grund härav och med hänsyn till att en väl fungerande provningsverksamhet ofta leder till bättre produkter på marknaden anser utskottet i likhet med motionärerna i motion L714 att både konsumentverkets på eget initiativ utförda jämförande varuprovningar och verkets uppdragsfinansierade provningsverksamhet bör utvidgas.

Vad utskottet anfört bör riksdagen med bifall till motion L714 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *konsumentverkets provningsverksamhet*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L714 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Varudeklarationssystem (mom. 15)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c), Elisabet Franzén (mp) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i motionen. Allteftersom antalet produkter på marknaden blir allt fler och alltmer komplicerade ökar också behovet av ett utvecklat varudeklarationssystem. Mot denna bakgrund bör enligt utskottets mening konsumentverket ta initiativ till att i samarbete med branschorganisationerna söka åstadkomma en frivillig, standardiserad varuinformation inom andra varugrupper än livsmedel. Utskottet anser att de bästa kunskaperna om de enskilda produkterna finns hos tillverkarna, och ansvaret för att lämna erforderlig information måste därför falla på företagen. Konsumentverkets uppgift bör vara att överlägga med branschorganisationerna för att söka utveckla ett varudeklarationssystem. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motion L714 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *varudeklarationssystem*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L714 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Datastyrd konsumentinformation (mom. 16)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "I likhet" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna anser utskottet att det inom dagens handel är svårt för den enskilde konsumenten att skaffa sig överblick av marknadens utbud. Med bl.a. videotex och text-TV kompletterat med s.k. teleprogramvara skulle enligt utskottets mening viktig jämförande information om varor och tjänster kunna ställas till många konsumenters förfogande. Utskottet anser därför — i likhet med mo-

tionärerna — att konsumentverket bör få i uppdrag att genomföra utvidgade prov med videotextdistribuerad varuinformation direkt till konsumenten. I sammanhanget vill utskottet framhålla att en sådan verksamhet redan finns utbyggd t.ex. i Frankrike.

Vad utskottet med bifall till motion L714 yrkande 5 således anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *datastyrd konsumentinformation*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L714 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Könnsdiskriminerande reklam (mom. 19)

Elisabet Franzén (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Vad särskilt" och på s. 24 slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Vad särskilt gäller yrkandet i motion L721 vill utskottet erinra om att rasism i reklam kan föranleda straff enligt bestämmelserna i 7 kap. 4 § 11 tryckfrihetsförordningen och 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp. I sammanhanget kan också påpekas att regeringen i proposition 1989/90:86 om åtgärder mot etnisk diskriminering redogjort för sina planer på att utreda om gällande lagstiftning kan förändras i syfte att förstärka samhällets skydd mot etnisk diskriminering. I den mån några särskilda regler mot rasism i reklam skulle erfordras utgår utskottet från att detta tas upp i det aviserade lagstiftningsarbetet. Något initiativ i saken från riksdagens sida är därför inte erforderligt.

I motion L721 framhålls även att det är angeläget att reklam inte främjar resursslöseri. Utskottet delar denna uppfattning och anser att reklam som t.ex. uppmuntrar till användning av icke nödvändiga engångsartiklar eller som propagerar slit- och slängmentalitet bör begränsas. Det bör ankomma på regeringen att överväga spörsmålet i lämpligt sammanhang.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker bifall till motion L711. Vad utskottet har anfört med anledning av motion L721 yrkande 4 bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *könnsdiskriminerande reklam*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:L721 yrkande 4 och med avslag på motion 1989/90:L711 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Reklambegränsningar (mom. 21)

1989/90:LU21

Elisabet Franzén (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 som börjar med "Enligt utskottets" och på s. 30 slutar med "samt L716" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till den principiella uppfattning som förs fram i motion L721 att reklamen numera nått en sådan omfattning och intensitet att åtgärder är påkallade i syfte att åstadkomma en begränsning. De ständiga uppmaningarna till köp och konsumtion som i dag finns på offentliga platser, i massmedia och i form av direktreklam är svåra att freda sig för och kan såsom motionärerna påpekar karakteriseras som ett slags informationstvång. Reklamen, som produktinformation och konkurrensmedel, har sin givna plats i en marknadsekonomi, men den kan inte längre tillåtas att breda ut sig okontrollerat och ta det uppmärksamhetsutrymme i anspråk som den gör i dag. Förutom att den utgör en estetisk nedskräpning har den fått en sådan omfattning att samhällets motvikt i form av konsumentstödjande åtgärder inte hunnit med. Samhället måste ta nya grepp för att skydda medborgaren. Enligt utskottets mening finns det mot denna bakgrund starka skäl för att låta en utredning närmare överväga vilka åtgärder som kan vidtas i syfte att begränsa och reglera reklamen och dess dominerande ställning utan att yttrandefriheten begränsas. Utskottet ser gärna en utveckling som gynnar små, lokalt verkande näringsidkare framför företag, som arbetar på nationell och internationell nivå.

Vad utskottet ovan anfört med anledning av motionerna L713 yrkande 1, L721 yrkandena 1, 2, 3, 7 och 8 samt L716 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *reklambegränsningar*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:L713 yrkande 1, motion 1989/90:L721 yrkandena 1, 2, 3, 7 och 8 samt motion 1989/90:L716 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Miljömärkningsstyrelsens sammansättning (mom. 23)

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Stina Eliasson (c), Elisabet Franzén (mp) och Charlotte Cederschiöld (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna är utskottet kritiskt mot sammansättningen av miljömärkningsstyrelsen och anser att det är en allvarlig brist att forskningsintressena är helt orepresenterade. Visserligen skall dessa

intressen tillgodoses genom att de blir representerade i referensgruppen, men detta kan enligt utskottets mening inte anses till fyllest. Det är synnerligen viktigt att forskningen finns representerad i styrelsen, där de slutliga bedömningarna görs och besluten fattas. Detta är enligt utskottets mening av mycket stor betydelse för att nå framgångar inom arbetet med miljömärkningen. Utskottet vill också erinra om att i den utredning som låg till grund för införandet av miljömärkning i Sverige föreslogs en modell där styrelsen skall bestå av tolv ledamöter, representerande de olika intressenterna med en fjärdedel för envar av de allmänna samhällsintressena inkl. forskningen, konsumenterna, miljö- rörelsen och näringslivet. Utskottet kan för sin del inte se något skäl varför regeringen i avtalet med SIS frångått utredningen i den delen. Enligt utskottets mening bör regeringen snarast ta initiativ till en förändring eller eventuell utökning av miljömärkningsstyrelsen så att även forskningsintressena blir representerade.

Vad utskottet sålunda anfört med bifall till motionerna L707 yrkan- de 2 och L714 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *miljömärkningsstyrelsens sammansättning* att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L707 yrkande 2 och motion 1989/90:L714 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. VarudeklARATIONER OM MILJÖSKADLIGA ÄMNER (mom. 24)

Martin Olsson (c), Stina Eliasson (c) och Elisabet Franzén (mp) anser

dels att del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Utskottet delar" och på s. 33 slutar med "och L715" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det på marknaden för närvarande finns en stor mängd varor som, trots att de kan misstänkas innehålla miljöskadliga ämnen, inte är försedda med någon varudeklARATION. I likhet med motionärerna anser utskottet att det är angeläget att allmänheten snarast möjligt får tillgång till information i form av varudeklARATION om miljöskadliga ämnen i bl.a. hushålls- och rengöringsartiklar och om allergiframkallande ämnen i hygienartiklar och kosmetika. Det bör ankomma på regeringen att närmare överväga hur ett system för varudeklARATIONER lämpligen bör åstadkommas.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen med bifall till motionerna L705, L707 yrkande 3 och L715 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 24 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *varudeklARATIONER OM MILJÖSKADLIGA ÄMNER* att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L705, motion 1989/90:L707 yrkande 3 och motion 1989/90:L715 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Talan i allmän domstol mot vilseledande reklam (mom. 2)

Rolf Dahlberg, Ewy Möller och Charlotte Cederschiöld (alla m) anför:

Moderata samlingspartiet har i olika sammanhang föreslagit en avveckling av specialdomstolar och särskilt av partsammansatta domstolar som marknadsdomstolen. När en sådan avveckling av marknadsdomstolen genomförts kommer de allmänna domstolarna att handlägga mål angående marknadsföring. Det skulle således inte vara fråga om att målen handläggs *både* av de allmänna domstolarna *och* marknadsdomstolen som utskottet hävdar.

I motion L717 yrkande 7 hävdas att enskilda eller grupp skall kunna föra talan angående vilseledande marknadsföring. Enligt vår mening finns det flera goda skäl att överväga en annan ordning än den som gäller i dag för prövning av otillbörlig marknadsföring. I de fall där ansökan görs av enskilda skulle en prövning i tingsrätten leda till minskade kostnader och processen föras närmare dem som berörs och därigenom på olika sätt främja en lokal förankring. Det finns också anledning att anta, särskilt mot bakgrund av de erfarenheter man har i USA och Canada, att den lokala konsumentrörelsen skulle stärkas med en sådan ordning. Rättssäkerheten för den enskilde skulle öka i och med att det genom denna ändring skulle bli möjligt att överklaga, eftersom tingsrättens dom kan överklagas. Denna möjlighet finns inte i dag när dessa ärenden avgörs i specialdomstol. Enligt vår mening är det angeläget att regeringen tar initiativ till att utreda möjligheten för enskilda eller grupp av enskilda att väcka talan vid allmän domstol. Huruvida en sådan lösning sammantaget skulle kunna medföra processekonomiska nackdelar bör belysas i ett utredningsarbete. Vi avser att återkomma i annat sammanhang till det aktualiserade spörsmålet.

2. Extrapriser (mom. 13)

Martin Olsson och Stina Eliasson (båda c) anför:

Lagutskottet behandlade våren 1988 dels en motion (s) med krav på lagstiftning mot extrapriser, dels två motioner (fp) med krav på riksdagsuttalande mot inskränkningar i rätten att tillämpa extrapriser. En bred majoritet i utskottet beslöt då föreslå riksdagen att inte genom ett uttalande i den ena eller andra riktningen föregripa regeringens överväganden i frågan i anledning av ett utredningsbetänkande.

När nu utskottet åter haft att behandla en motion med krav på riksdagsuttalande för systemet med extrapriser har vi vidhållit 1988 års ställningstagande.

Vi vill — liksom centerpartiets representanter i lagutskottet våren 1988 framhöll i sitt särskilda yttrande — betona att vi inte kommer att godta en lagstiftning som skulle innebära förbud mot extrapriser, eftersom vi ser systemet med extrapriser som ett acceptabelt konkur-

rensmedel. Samtidigt vill vi även nu påpeka att vi anser det närmast självklart att "avarter" inom extraprissystemet måste motverkas både genom åtgärder av branschen och genom myndigheters medverkan.

3. Varudeklarationer om miljöskadliga ämnen (mom. 24)

Ulla Orring och Bengt Harding Olson (båda fp) anför:

Utskottet konstaterar med gillande att kemikalieinspektionen startat ett särskilt programarbete med ett nytt system för märkning av allergi- framkallande och miljöfarliga kemikalier.

Men såvitt gäller produktinformation om kosmetika och hygienartiklar faller ansvaret på socialstyrelsen. Föreskrifter om sådan information har inte i tillräcklig omfattning utfärdats ännu. Vi vill härmed understryka att det är angeläget att allmänheten skyndsamt får tillgång till denna produktinformation.

